

K  
U  
L  
T  
U  
R  
N  
O

•  
P  
O  
L  
I  
T  
I  
Č  
A  
S  
O  
P  
I  
S  
N  
I

# GLAS

IZ SADRŽAJA:

ŠKOLA I UČITELJ

MOSTOBRAN U NOVOM PARTIJSKOM PROGRAMU  
SOCIJALISTIČKE PARTIJE AUSTRIJE

ZADAĆA NOVOGA POKOLJENJA

GOSPODIN NE SMI DJELAT

PISMO IZ NAŠE DOLINE

NOVA HRVATSKA LIRIKA: LJUBO WIESNER

DOSADNO POSLIJEPodne

POD TUĐJIM NEBOM

OPĆENITO O PREVODJENJU I PISANJU  
NA GRADIŠĆANSKOM DIJALEKTU

RAZVITAK HRVATSKE LITERATURE U GRADIŠĆU

HIŽA DRAŠKOVIĆ: tragedija u 4 čini

PJESME:

PETAR PALATIN

TONI SLAVIĆ

STJEPAN ŠULEK

LJUBO WIESNER

časopis

GODINA II.

2  
1958  
BEČ

HRVATSKOGA AKADEMSKOGA KLUBA

## ŠKOLA I UČITELJ

Borba za hrvatske škole, odnosno za podučavanje hrvatskoga jezika u našoj školi je naša najprva i najvažnija zadaća. Jer u tom času, kad zamukne hrvatska riječ u školi, počne se grob kopati našem narodu. A kad dica već ni u školskom dvoru pri igri među sobom ne govori hrvatski, onda se zatvara mrtvačka skrinja nad hrvatskom istoga sela.

Prema većodisnjega napora ova borba za hrvatske škole u Gradišću dosle nije imala znatnoga uspjeha. Gdje leži krivica? Naši kulturni vodje kažu na saveznu vladu. Ova se zgovara na zemaljsku vladu, zemaljska vlada opet - barem dijelom - na narod, koji ni u ovom poslu nije dosta svijestan niti prosvijećen, da bi mu bilo jasno, kako je djetetu podučavanje u materinskom jeziku potrebno. Konačno može i tuđi jezik samo on dobro naučiti, koji potpuno vlada svojim. Dakle i ovdje manjka propaganda u nutar, u narod. Osim toga nima smisla naglašivati naše u 7. članku zahtjevano pravo na sridnju školu, dok nije uređen posao s našim pučkimi školami. Jer koji mudar čovjek bi gradio prije sprat nego li temelj?

Potrebni su nam dakle i kod školskoga pitanja agitatori za propagandu u nutar, za prosvjećivanje naroda. A tko bi bio sposobniji za ovaj posao od naših učiteljev? Konačno u njihovoj ruci leži prije zakonskog rješenja, ovoga pitanja ne samo velika odgovornost, nego i mnoga mogućnost, da dadu narodu i dici ono, ča im, po naravnom pravu ide. Zato neka bude našim učiteljem posvećen uvodnik ovoga broja, koji izlazi upravo u oni dani, kad čedu naši učitelji početi svoje dobro zaslužene praznike.

Nekada prije imao je učitelj mnogovrsne zadaće u selu. On biše ne samo učitelj u školi i odgojitelj djece, nego i kantor u crkvi, bilježnik u općini, savjetnik i odvjetnik prostoga naroda, koji je morao ispunjavati formulare, sastavljati pisma, a konačno biše mnogi učitelj još i... zvonar... Sva ova zvanja su se međutim diferencirala. To je normalna pojava društvenoga života. Društvo raste, život se obogaćuje. Tako rastu zadace, a snimi se diferenciraju i pomnožu različna zvanja. Nitko ne bi mogao danas očekivati od učitelja, da bude zvonar, ili da uz školske poslove vrši i zadaće općinskoga bilježnika. I to bi bilo dosle dobro tako.

Ali razvitak je prekoraknuo zdravu mjeru u tom trenutku, kad se učitelj više ne čuti za pravoga odgojitelja naroda u širjem smislu, nego već samo za školskoga "činovnika", koji je u tom hipcu savrsio svoju zadaću, kad dica stupu iz škole na ulicu. Ovaj novi tip učitelja - mogli bi ga zvaći "činovnik-učitelj" - nima smisla, zanimanja za kulturni život sela. On samo "podučava" u školi. Za odgoj djece, uopće izvan škole, se više ne čuti odgovoran. Najdraže bi mu bilo, da bi po školi mogao sjesti u svoj automobil i izletiti iz sela na odmor, na izlet, na zabavu ili u potpuno izoliran privatni život. Ali s tim gublja učitelj jednu od svojih najljepših i najvažnijih kriposti i snagov, naime općenitu odgovornost i zanimanje za odgoj djeteta. Već sada se kaže, kako katastrofalne posljedice ima zanemarenje odgojivanja u obitelji. Razuzdanost i brojni zločini mladine idu na konto nemarnosti u obiteljnom odgojivanju. K tomu je ovo općenita pojava čitavoga svijeta. Čas bi bio dakle, da se općenito prizna, da je odgoj budućega pokolenja važnija i veća skrb od krbi za razvitak znanstva, tehni-

ke ili gospodarstva. Zato je uprav u današnjem svitu zvanje učitelja i odgojitelja jedno od najvažnijih. Tim samo raste ne samo lipota i važnost ovoga zvanja, nego i njegova velika odgovornost za buduće pokolenje.

Ali učitelj, koji hoće čim jače ograničiti svoju odgojiteljsku odgovornost, i u svojem vlastitom životu skupo plati ovu "činovničku slobodu". Ne ćemo navoditi samo tu činjenicu, kako teško se discipliniraju u školi onakova dica, koja izvan škole ne stoju pod odgojiteljskim uplivom. Gorje je za učitelja, da je pokraćeno njegovo zvanično veselje. Vecu slobodu mora dakle platiti unutrašnjim nezadovoljstvom sa svojim zvanjem. Ova nezadovoljnost se dokazuje s tim barem prolaznim bigom od svoga zvanja. Tko površnije misli, može samo mahnuti rukom na ovu pogibelj. Ali ova nezadovoljnost će sve dalje i dablje vrtati. Ravno učitelj, koji ima tako eminentno inteligentnu zadaću, koji ima zadaću, da otvara i odgojiva duh i razum diteta, mora spoznati, da čovjeka ne moru zadovoljiti samo materijalne stvari: visok dohodak, zabave, izleti i t. d., ako ne najde i u svojem zvanju pravoga i dubokoga veselja. Materijalistični, egoistični i egocentralni stav prema životu jur sam po sebi nosi u sebi klicu nezadovoljstva. Za koliko su mogli biti zadovoljniji i srićniji oni naši stari učitelji, koji nisu imali automobila, ali su rado i s veseljem djelali na kulturnom polju za narod i izvan škole. Ovakovi učitelji, jedan Naković, Borenić ili Vuković, mogli su uživati čast i postovanje naroda ne samo u životu, neg i preko groba. K ispunjenju svakoga, a osobito učiteljskoga života s bogatim sadržajem, k užitku mirne savjesti, k zadovoljstvu sa svojim zvanjem i radom je na prvom mjestu potreban idealizam.

Idealizam je potreban u najvišoj mjeri i k radu za naš mali gradišćanski hrvatski narod. To se mora za toliko već naglašivati, kad se je u zadnjem vrjmenu mislilo, da bi se mogli učitelji predobiti za hrvatsko podučavanje u školi gospodarstvenimi prednosti. Sigurno je po pravici, da učitelji dvojezičnih škol dobivaju višu plaću, jer imaju i teže djelo. I jako dobro je, da se je od vlade izvojevalo ovo pravo. Ipak su se poračunali oni, koji su očekivali, da će se sada svaki hrvatski učitelj gorljivo zalagati za podučavanje hrvatskoga jezika. Na jednu stran naime nije bila najsrićnija misao sve učitelje, koji željtu imati ov dodatak u placi, obavezati na polaganje ispita u hrvatskom jeziku. Ov ispit se punim pravom potribuje od mladih učiteljev. Priznanja vridno je, ako ga položu i starji. Ali nije mudro ov ispit potribovati i od onih, koji jur 20 ili više godin podučavaju u dvi jezici. Konačno njihov trud u podučavanju zbog toga nije manji, kad oni i bez ispita spunu svoje dužnosti.

Na drugu stran pokazalo se je i ovdje, da same materijalne prednosti ne moru imati pravoga uspjeha. Na plemenitu i idealnu zadaću pozvani ljudi se ne moru vabiti uspješno na veći i zrtveniji rad sa samimi materijalnim sredstvima, nego već sa zbudjanjem na idealizam.

Hvala Božu, idealizam naših učiteljev još nije izgubljen. Ako se on razvija i zmožno procvate, onda cedu naši učitelji ne samo u školi spuniti svoje zadaće i u narodnom pogledu; onda cedu oni biti i "pravi agitatori naše propagande u nutar"; onda cedu oni zbudjati i očuvati narodni osjećaj Hrvatov u Gradišću.

MOSTOBRAN U NOVOM PARTIJSKOM PROGRAMU  
 SOCIJALISTIČKE PARTIJE AUSTRIJE  
 Martin Prikosović

Izvanredni kongres socijalističke partije Austrije koji je morao odrediti konačni tekst nacarta novog partijskog programa bio je započeo u ponedjeljak 12.5.1958 u bečkoj koncertnoj kuci. Koje se značenje ovom kongresu socijalističke partije Austrije sa socijalističke strane pripisuje može se jasno vidjeti iz govora bečkog gradonačelnika Jonasa, koji je otvorio taj izvanredni kongres socijalističke partije: "Uz godinu 1889 kada se je održao kongres ujedinjenja socijaldemokratske partije, zatim uz godinu 1926 u kojoj je zaključen program iz Linza, i uz godinu 1947 kada je iznovaprobudjena partija, stvorila svoj akcioni program, u historiju naše partije ući će i godina 1958; jer sada mi želimo stvoriti jedan program koji će kroz mnogo godina pratiti putove našega pokreta".

Dr. Benedikt Kautsky koji je kod izradjivanja nacarta programa predsjedavao, interpretirao je osnove novog programa s primjedbom da jedna djelatnost partije ne bi bila sprovediva, ako bi se držalo ranije terminologije. Taj je program mogao biti potpisan od marksista kao i od nemarksista, od ateista kao i od religioznih socijalista. Sadašnjost se ne bi mogla točno odrediti izričito samo marksističkom ideologijom, jer ima dosta opozorjućih primjera u povijesti koji svjedoče kako je opasno vjerno se držati formulacije jednog programa. Dr. Kautsky smatra da danas nitko nije u stanju dati točnu definiciju što se zapravo podrazumjeva pod marksizmom. Bez Marxa i Engelsa ne bi bilo socijalističkog pokreta: "Mi smo dužni marksizmu, ali isto tako i drugim strujama. Mi najbolje radimo u duhu Marxa i Engelsa onda ako se ne držimo njihovih riječi i njihovih izrazajnih formi, već onda ako mi djelujemo u njihovom duhu, u duhu pravog demokratskog socijalizma". Kod novog programa radi se o jednom instrumentu političke borbe. Novo u programu vidio je on nastojanje ne samo vabiti nove borce, nego i to, da se svim ljudima pokaže kako bi se daleko sa socijalističkom partijom Austrije moglo ići, da li cijeli put ili samo jedan dio tog puta.

Iz gore rečenog jasno se vidi nastojanje približavanja u novom programu socijalističke partije Austrije, svima, marksistima kao i nemarksistima. Jedna grupa ljudi unutar vodstva socijalističke partije Austrije (dr. Kautsky, Dr. Kreisky, Klenner, Kreuzer i Nanning) poduzeli su pokušaj da preinače dogme vjerovanja. Prekid s ukočenim marksističkim dogmama vjerovanja uslijedio je kao što pokazuje šema programa socijalističke partije na jednoj široj bazi. Ipak partijski sastanak pokazuje nam uzmak takozvanih reforma, jer je na njemu naprama nacrtu prihvaćen jedan izmjenjeni program.

U nacrtu programa bilo je naznačeno: "Moderno društvo razvilo se je potpuno drugačije, nego li je to Marx previdio u komunistiskom manifestu". Nasuprot tome ograničuju se ljudi oko BSA (savez soc. akademikara) s dijaploidarnom postavkom: "Struktura se društva promjenila". Kod sindikata može se pročitati: "Na mjesto dvojne podjele, to jest na proletere i kapitaliste nastupilo je više klasa i grupa".

U konačnom nacrtu programa ima mjesta gdje dolaze do izražaja historijske formulacije po receptu klasne borbe: "Radnici imaju danas više za izgubiti nego svoje lance. Oni još uvijek mogu zadobiti svijet. Gospodarstvena zavisnost radnika od gospodarstva sredstva nad proizvodnjom još uvijek postoji".

Za Czernetza bila je teza programa jedne "partije plaćenih radnika, što i dalje ostaje fundament svake socijalističke partije" jedan odlučujući argument. "Pretpostavka da će zbog industrijalizacije, obični nadničar nastati većina naroda pokazala se je krivom", naglašuje nacrt sindikalnog programa, u kojem uostalom pomirljivo i ovo stoji: "Povišeno blagostanje širokih slojeva probudilo je nove interese,..." Ovo povišeno blagostanje omogućilo je svakom desetom delegatu partijskog kongresa doći na taj kongres u vlastitim ili službenim kolima. Te u programu sadržane misli što su govorile o liberalnoj partiji sredine opet su nestale, zamjenjujući ih nove formulacije. Prije svega su se funkcioneri klasne borbe starog stila tako dalekoplasiirali da je sindikalni sekretar Josef Hindels govorio o jednom "dobrom dokumentu, nadahnutim duhom austromarksizma".

Što se tiče gospodarstva, zahtjevano je daljnje sprovađjanje privrede u državne ruke i principiellno odbijanje svake pa i djelomične reprivatizacije državnih poduzeca. Nadalje je zahtjevano stvaranje jedne centralne parlamentu podređene planske komisije.

Ljudima kao - Josef Hindels, Waldbrunner, Dr. Broda i Karl Czernetz - uspjelo je te socijalističke preustrojitelje potisnuti na jedan mali mostobran. Budućnost će pokazati da li će reformatori biti u stanju taj mostobran s uspjehom održati i da li će iz tog mostobrana i dalje biti u stanju učvršćivati svoje pozicije, ili će kroz buduće događaje kao što su izbori za nacionalnu skupštinu morati napustiti svoju politiku tolerancije.

Program socijalističke partije je u svom značajnom djelu za katolike tolerantan. Ali u partijskoj je politici vrlo smjelo govoriti suviše o principu tolerancije kao o jednom principu trgovine. Čim su interesi neke partije, recimo njenje šanse, u opasnosti, nije i ne može više ta partija biti tolerantna. Isto vrijedi za sve interesne grupe. Tolerancija je samo onda moguća dok ona ništa ne stoji. Ovdje treba primjetiti da mora razlikovati između jedne tolerancije na papiru i one činjenične tolerancije. Nas kršćane više zanima praktična tolerancija. Ali može biti da se pod rječju tolerancija misli samo jedan način "smirenog držanja" koje može vrijediti samo tako dugo dok nisu u opasnosti partijski interesi.

Uzmimo mi što je najpovoljnije i budimo uvjerenja da takozvani reformatori misle iskreno. Ipak nam se i u tom slučaju nameće pitanje, najme to, da li bi neki pobjednički socijalizam mogao držati nasip protiv "antiklerikalne" kampanije.

Vanjskopolitičkim pitanjima posvetio je dr. Pittermann veliki dio svog govora, gdje se je on izjasnio za ponovno ujedinjenje Njemacke što može omogućiti put trajnom miru. On se je izjasnio i za ujedinjenje Evrope. Tako je bilo načeto pitanje i južnog Tirola. Dr. Kunst (Innsbruck) pored ostalog rekao je i ovo: "Mi pozdravljamo da su talijanski socijaldemokrati bili toliko smjeli, usprkos izborne borbe, izjaviti, da se ovdje mora gledati po pravima. Talijanski su socijalisti imali dakle smjelosti izjaviti, da to, što se tiče južnog Tirola nije sve u redu".

Ali kako sada stoje stvari s našim austrijskim socijalistima? Imaju li i oni toliko hrabrosti i dobre volje, izjaviti, da se to, što se tiče problema gradišćanskih Hrvata takodjer mora gledati po pravima? Karl je Czernetz doduše rekao: "Jos se nije nikada u našoj zemlji o zaštitama manjinskih prava govorilo s takovom jasnoćom kao u našem programu". Ova je izjava ipak suprotna činjeničnom postupku socijalističke partije Gradišca u odnosu na nas Hrvate.

Ovdje se na najgorji način iskorišćuju prava pojedinaca, čitave jedne narodne grupe za interese jedne partije, još gorje, za lične interese pojedinih političara. Snaga jednog partijskog programa slaba je, ako ta partija nije u stanju svoje kvalitete sprovesti u djelo. Netko, tko iskorišćuje problem nacionalnosti kao sredstvo cilja, da bi na taj način došao do vlasti, ili da bi svoje izgubljene pozicije opet ojačao, ili da bi na taj način mogao doći do političkog posla, nije konstruktivni član jedne države, već unistavajuci, jer sije nemir, nered i mržnju.

Ali na koncu konca savezna vlada mora biti na svemu tome najviše zainteresirana. Ona se mora brinuti da bude sve u redu. Savezna je vlada potpisala državni ugovor i tako na sebe preuzela izvjesne dužnosti. Samo po njezinom radu raste ili pada ugled Austrije u inozemstvu. Ta pitanja ne može riješiti neka partija, zemaljska vlada, općinsko vijeće ili gradonačelnik, već samo savezna vlada. Partije se pak moraju brinuti za to, da se njihovih programa - što se manjinskih pitanja tiče - drže i njihovi funkcioneri malih mjesta Gradišca i Koruske.

#### VIJESTI IZ KLUBA

Ovime obavješćujemo čitaocę "Glasa", da je hrvatski akademski klub na 12. juna održao svoju godišnju skupštinu, na kojoj se je izabralo novo vodstvo kluba:

Predsjednik: Ivan Sučić, stud. slavistike (Trajštof)

Podpredsjednik: Stefan Horvath, stud. prava (Čemba)

Tajnica: Jelka Karall (Veliki Borištof)

Blagajnik: Albrecht Sučić, stud. prava (Otava)

Kulturni referent: Nikola Benčić, stud. slavistike  
(Velika Narda).

"Glas"

## ZADAĆA NOVOGA POKOLJENJA

Jandre Karall

Svaku subotu posjećujem tjelovježbu na sveučilištu, u Sengasse. Pred nami igraju - jur ovo je treće ljeto - neki inozemni igrači. Njivi kriki glasu drugčije, njivo gibanje i kretanje za loptom mnogo je vitalnije nek smo mi naučeni gledati u našu krajinu. I po boji lica nisu slični nam. To je jedna grupa studenata irancev.

To me je pobudilo da sam se za njih počeo i sam malo interesirati. Otvorio sam oči i - bolje rečeno otvorile su mi se oči kad sam malo bolje pogledal po naši sveučilišta i visoki škola. U Beču ne studiraju samo austrijski studenti, nego i jato inozemnih visokoškolarov, koji su čak narasli na jedan četvrti djel. Ovdje ćeš najti uz Grke, Nijmce i druge europejce znatan broj Egipćanov, Perzijancev, Kinezov, Japanov, Indonezov, Turkov, crnih Afrikanov, a pred svim Arapov, - zaista internacionalna družina.

Zač dođu ovi strani sveučilištarci upravo u Austriju, pred svim u Beč? Nije tome dugo da se ova tendencija tako silno kaže. Moremo ju zapravo datirati po ljetu 1955 u kom je Austriji garantirana samostalnost na stalizu neutralnosti. Ali ne privlači sam ov pakt, nego pred svim konsolidiranje Austrije na nutra. I ovo vidu ove mlade - stare - države, to njih privlači. Visoke škole u Austriji su na dobrom glasu i to ne samo medicinu, nego i svi drugi fakulteti. Gospodarstveno dobro stanje i cijenjenje naših škol uzko je skupa vezano. Ar ovo dobro stanje gradili su inženjiri naših škol. Ada moradu ča znati. Nadalje je jasno da je istočni položaj Austrije takodjer pozitivan faktor i da je ovdje između svih zapadnih demokracija cijena za žitak najjeftinija.

Ali mene je vrlo iznenadilo sledeće, ča sam čitao u jednoj izjavi dušobrižnika inozemnih studenata u Beču, p. Alojza Regensburgera: da često puta kaže ova azijska i afrikska mlada inteligencija to da je austrijski način života njihovom cutenju najpovoljniji (najbliži) od svih zapadnih država. Kod ovakovih izjavov turobno moramo mislit na naše bratske države, susjede, kim bi bez komunizma pripadala isto ova plemenita zadaca. No kako bilo da bilo istina je da Beč ima igrati u sadašnje vrijeme ovu važnu ulogu. O Beču govorimo a mislimo Austriju, ar Beč reprezentira Austriju. Ov grad, legura krvi znatnih naroda, Germanov, Slavonov, Romanov i Madjarov, predestiniran za posredovanje među narodima, kao da je u novom času dostal novu i bi rekao veću historijsku zadacu. Ča mu na jednu stran brani vršit svoju hiljaduljetnu ulogu, doneslo mu je na drugu stran za čuda veći prostor još nikako potpunoma shvacenu zadacu - bližnji i daljni Istok. Ali ne samo u te duđe i daleke zemlje da eksportiramo naša dobra (koja su u prvom redu kulturno-gospodarstvena), evo nam najsposobnije sredstvo ovoga međusobnoga veza među nami: Nositelji dođuće kulture i gospodarstva, narodni i politički peljači ovih narodov koji se dižete iz stoljetnoga sna su nam susjedi, srčedu isti bečanski zrak, skuću pod istimi studentskimi bolestima kao mi i stoju pred još mnogo drugačiji problemi nego mi. Ali mi smo s ovime došli na pravi problem. Ovi studenti na ke će njihov narod gledat s poštovanjem kao ča je gledao naš narod na učitelje, duhovnike i grofe, ovi studenti ki čedu sutra sudit sudbinom svojih narodov, ki čedu odlucit Azijom i Afrikom, su među nami ali ne s nami. Bolje rečeno - mi nismo s njimi. Oni se stalno tuže da ostaju strani bijelom človiiku.

Sigurno im ništ ne fali, imadu ista prava, za istu svotu novca dostanu istu dragocjenost. Ali ravno ovo je malo. Ako im more Evropa, ako im more Beč samo ovo dat, onda ih školujemo za komunizam, onda ih gajimo do zrelosti u naši sadovni vrti, ali loše ih gajimo, ar cedu ova sadovna drveta suha postat i samo sposobno nazigalo neslobode i tarenja narodov. Pitanje ovih študentov je najme prije svega pitanje človika. Oni su ovdje međ nami strani, ne poznadu Nimsku rič, da bi se nepaženi mogli misat međ Austrijanci, to im onemogućuje i boja lica. Oni su ako najbolje zamemo interesantan fenomen za gledat, egzotični ljudi. - Opazi li ovo Afrikanac a pred svim Azijat, onda se još više povuce najzad u svoju "hižicu". Da bi se ov led talil i da bi se medjusobne zapreke odstranići mogle, zadaca je austrijskih študenata. Tko pomore stranomu študentu pri poteškoca, ke najde u naši okolnosti, tko mu pomaže u izučavanju riči ili pri iskanju kvartira, tko mu kaže pute, tomu se nakloni njihova zaufanost. Ni na mjestu pomilovanje, nego častenje, istinski interes za ličnost pojedinca, za kulturu, vjeru i okolnosti u njegovoj domovini.

Prije neg sam počeo ov članak pisat popitao sam se malo međ naši študenti kako sve ovo u stvarnosti stoji. Ne kanim ovdje sve pojedinosti pisat. Mnogo zlatnoga klicañja sam našal, još mnogo vec pustinje i prašine ča ovo naliže. Još nešto. Izvidio sam da su komunistički študenti juř davno svoju uru upoznali. Oni djeluju, konzekventno i s punom snagom. Ova jur činjenica mora nam oci otprtit.

Na primjer znamo da se je 80 posto peljačev današnjje komunističke Kine školovalo na sveučilišta Evrope, znamo da oni nisu došli kao komunisti na zapad, ali su oni taj zapad kao izgradieni komunisti oštavili. I danas gleda strani študenat u Evropu kao nošiteljiču kršćanstva. Ona šalje misionare, vjere ljubavi u njive zemlje. Ovdje vidi strani študenat, kakav duh poprično vlada, ča je istina u ovoj Evropi. I nut ovo je naša tragedija. Duh ki je mjerodavan u Evropi nijpostavan na temelj Duha Krista. Iz ove grabe da Evropa van dojde ne vidim puta ki bi u bližoj budućnosti tu Evropu peljal na vrhuñac. Ali ovu dilemu mora i more svaki vidit, je on nut istiniti kršćan ili samo "zapisani" kršćan, ki si u drugom svoje Boge kuje, a za svoju vjeru malo se brine. Razočaranje nad Evropom, mnoge baca u tabor komunizma. Ne kanim črno mcljat, ali mislim, da stvari ovako stoju.

Pokazali smo ov problem kako jest, kod austrijanski, človičji i kršćanski. Ne more se jedno od drugoga lučit, svi obziri na ovo pitanje visu nerazdjeljeno na nama pojedincima. Ne more se ovdje djelovat samo u jednom smišlu, ili samo kao Austrijanac, ili samo kao človik, ili samo kao kršćan. Svi tri obziri su jedna nerazlučljiva cjelost. Vrata stranomu študentu niti je austrijanstvo, niti je kršćanstvo, ar to je njemu strano. Ali on je človik kao svaki pojedini od nas. I samo je ovo naravni veznik. Onda kad ši stupil s njim kroz ova vrata moreš ga peljat dalje, da i on cuti pravi, plemeniti duh kršćanstva i Austrije (ki je uvijek bio pravi, prekonacionalni i ne nacionalistički).

Ovo je naša velika i historijska zadaca, ku ne moremo dosta ozbiljno zeti. Ča u ov cilj investiramo, štoduplo i obilno ce nosit sad ne samo nam nego i svim narodom čije mlade elite su međ nami.



## GOSPODIN NE SMI DJELAT

Vrativši se iz škole po svršenom četvrtom razredu gimnazije, sutradan sam jur stao pred svojim starim farnikom.

- Čestitam! - pozdravi me on ovput osobito ljubezno i po svojoj pravici mi stisne ruke, da mi pucaju prsti. - Dakle su te zeli u seminar! To znači, da ćeš k ljetu jur s kolarom oko vrata dojt domom a za dvi ljeta u plavoj kuti. (Onda su u djurskom seminaru nosili plave talare). To je velik red, da znaš! Ali s toga neka mislit, da si jur gospodin. Do toga je još daleko, dragi moj! - I opet mi stisne ruke, da skoro glasno zajauknem. - Zato, kad vam majka doma skuha žganče ili gubonce, onda neka rec: ja toga ne cu, meni nutę paprikaš! Ar prvić su žganci i gubonci jako zdravo jilo; a drugić, more ti se dogodit, - ako Bog zaistinu kani, da nastaneš ovo ca sam ja, - rekoh, more ti se dogodit, da doštaneš kakovu babu kuharicu, ka niti ne zna varit čuda vec od žganac, gubonac i makarunov. Ako pak toga ne ćeš, no onda mores i ogladit. -

Ja mlad i daleko još od svake misli na kakovu kuharicu, ča sam mogao nato? Smisao sam se u sebi umovanju staroga gospodina.

A on nadalji:

- Pak ča ćeš sada u ferija, cijelih milih osam tajedan?

--Ja ne znam, - rekao sam nešto nesigurnim glasom, ar sam mislio na kegljišce na gornjoj krčmi, kade me jur čekaju moji djački drugi, u četiri odpodne. Pak sam se hitro domislio:

- Štat cu; imam par knjig, ke bih rado preštao.

- To smiš i moraš, da ne izajdes čisto iz školske kolomije. Ali preveć mi neka čučat uz knjige, - veli dobri starac pak me vrlo povuće za grivu ( i to je bila njegova pravica ). Nego zgrabi kadkad i za kosu, kad triba friško krme nakosit, a domaci zanju kade na laptu. Ili pomози staromy ocu vani u vinogradu. A stoprv pri mlati cedu te tribat. Kod masinanja nigdar nij došt ljudi. Onda nek vile u ruke, i neka ti ne bude za zulje, ke ćeš dostat. Ar pro primo, ti si to dužan svojim domacim, ki se cijelo ljetu muću za te, a pro secundo, paorsko djelo je najzdravije djelo, ono hasni osebujno ovakovim studenticem, ki ste svi zgureni od čučenja u klupi. Tako! - Ter lipo prečavi svoje ferije. Na krčmu čuda ne hodi, ali za toliko vec k maši. -

Ja se tiho naklonim i poljubim ruku svomy dobrohotniku; ali ono za zulje, - ne, to mi se nije svidjalo. Ča ce mi rec školnikov Feri, kad budemo skupa tukli po njihovom klaviru, a ja imam sake kao tezak?

Ipak nisam hotio a i nisam mogao, da negliram savjet svoga duhovnoga oca, koga sam cijenio nad sve mudrace. I neki dan sam se jur u četiri dignuo iz stelje i prošao van sa svojim ocem na simenu ditelinu. Kad je dva vakle otkosio, ponudio sam mu se:

- Dajte, sad cu ja, a vi počinite.

Ali tada sam se zabusnuo u seljačku samosvijest. Ar mi je otac odvratio:

- Ti ovoga ne razumiš. Pak da mi kosu otkineš! Nek ki-to dan sam si ju kupio. A ca si govorio da počinem: ja cu na jedan obrok pokosit ov vas lapat, i jos jednoga.

Po košnji je došla mlat. Nju sam najvolio. Još kad sam bio nek dečkoš, jedva sam mogao dočekati, kad hte kod nas "masinat". Onda sam cio dan bizljario naokolo, i cudno gledao te jake, marljive ljude, ki se svi kao mrvunci pašcu, i kako su im obrve i mustaci puni s debelim, crnim prahom, a oni zato ništa ne maru. I divojke nije sram, ca su danas va staroj majkinoj halji i sve naprašene, iznakazene kao strašila.

- Kad mašin stane, gle, one si samo skinu rubac pak par put puknu s njim i otaru lica, i sad, kad si ga svežu, opet su kao divojke, rumene, nasmijane.

Sada gledam od vežnih vrat te ljude, kako hitro i trču, kako naganjaju jedan drugoga, - ar do južine se mora kod nas zgotoviti. I tada naglo i mene spopade želja da se ukvačim u ta težački kolovrat, i odmah skočim, ugrabim jedan snop ter nosim k mašini. Ali človik, ki krmi, me krajporine:

- Poj kraj odavle! Ti nisi za ovakav posao. Pak da mi se nazadnje još nutar nastaviš!

Onda skinem susjedi vile, da ću slamu ispod mašina. No ona ne da:

- Biži mi, ar ćeš se nek naprašit!

Sad me je jur strasno sram, ča ljudi držu, da nisam za ništa. Ali ne popuščam i prosim teca Luku:

- Dajte mi te vase vile, a vi si zapalite fajfu. Sad ću ja slamu na rakaš (kladnju)!

- Čuh, dalo kađa dičaka! Ste ga čuli? On bi slamu nosio! Onda ov rakaš do vičere ne bi narastao kot je ta slivica. Poj, splazni tamo na bubuljicu ter se ih najij! - -

Muzi se nasmiju a ja se odšmuljam posramočen nutar u zadnu hižu i sjednem s knjigom na oblok. Za dvi ure mašin stane i ljudi se posidaju oko stolčaka, na kom je bila velika zdjela burkove šalate s vrhnjem. A otac donese iz pivnice dvi pintete (boce) vina. Stari Luka se ogleda i kad me upametzame na obloku, dovikne mi:

- No hodi, študent, i ti med nas! Kušaj, kako dobre buborke zna tvoja mač načinit.

- Ne cu! - odbriznem prkosno, a znutra sam nek gorio od želje, da bih se mogao posadit u njihov veseo kolobar.

- Pak zač ne ćeš? - pita Luka.

- Kad mi niste dali djelat. A ki ne djela, on ne triba ni jist.

- Da, tako nikako veli jedna poslovica. Ali tebi nij triba djelat, ti ćeš bit gospodin. A gospodini neka lipe knjige štiju, da budu spametni i puni svetoga nauka. A kad se prosecu čez se- lo, moradu dušat od cigarijov gubarov. To je kod mene gospodin! No ča nij tako, ljudi? - progovori stari Luka a ljudi oko zdjele mu pravo davaju.

Ne znam, koliko im je bilo to pravodavanje od srca. Ali ja to ljeto nisam dostao zulje na ruka.

i.h.

## UVIJEK HRVATSKI

Stjepan Šulek

1

Čudni su to ljudi Hrvati  
kroz historiju prolaze  
u potocima krvi  
u blistavilu crvenog mraka.

Njihova je povijest ludc trčanje  
kroz vatru  
sa zastavom borbe  
sred dušmanskih četa.

Njihova je povijest umiranje  
usamljeno umiranje  
u obrani čovječanstva.

I to je danas naša svečanost.

Majke su oplakivale  
a ima još hrvatskih majki  
koje oplakuju vječnu tragediju Hrvata.

2

Borili su se tko zna kada sve  
tko zna gdje sve.

U sebi nosaše svijetle riječi  
po bojištima  
po tuđim daljinama  
u smjehu sunca  
u znaku pobjede.

Uvijek hrvatski  
uvijek hrvatski.

Pa i onda  
ako su služili drugima.

3

Nisu poznavali mirovanja  
svilenih naslonjača  
i životnih radosti ugodnika.

Jer bili su vojnici  
vrole hrvatske krvi  
uzburkanoga srca  
hitrohyatnih zapovijedi  
i strašne osvetničke kletve.

Bili su vojska bez sretnoga povratka  
vojska s mršavom hranom  
hrvatska vojska vatrenih seljaka.

Jer bili su vojska stranaca  
oklopne ljudeskare dalekih putovanja  
hrvatska vojska tuđih interesa

divlje igre čudnovate svjetlosti  
osvetnička truba pravedne obrane.

Jer bili su vojska tužne zemlje  
vojska slavnih Hrvata.

I nisu poznavali mirovanja  
svilenih naslonjača  
i životnih radosti ugodnika.

Beč, 24. 5. 1958

## PISMO IZ NAŠE DOLINE

Nikola Benčić

Dragi Bačo! Znam da ćeš me ukorit, uputiš reda, ali nekaj se srdit će ovako dugo nisam pisal. Znam da zudno čekas i moje pismo. Šram me je da sam te zabil kod Baču, ali nekaj mislit da je to čist' tak'. Viker sam mislil na tebe i sam bil viker žalostan. Ovo mi je prvo pismo od kada smo došli domon. Prvo pismo iz doma, pravog doma i to tebi. Neka mislit da zato nisam pisal s Petrom da se srdim, to je daleko od istine. Kada si doma bil znam da si se trudil dat nam kod najstariji najveći dio tvoje ljubavi. Kad sam prošal pismo ko si pisal Petru do srca mi došlo, tvoj glas sam čul. Mrcvarilo me i vzela me jedna čut koju ne znam opisat. Nisam ja kamenog srca da ne bi razumil ceznju tvoju za domom.

Daleko te dunul vitar. Možda se nigdar ne ćemo vidit, da vec ne ćeš vidit rođnu grudu, to preslatko malo selo kidi si se rođil. Znam ako bi nek dva - tri tajedna mogal bil bit doma, da vidiš ona stara mista - Ritko, Kistelek, Gaj, Podselo -, gdi si se igral, cviče bral, gdi bi opet saznal novosti od kada nas je život i Božja ruka otpeljala, onda bi ti bil zadovoljan i bi se tilzopet umiril. No život je tako grub prem tebi da je oduzel i tu mogućnost od tebe, oduzel da ni malko radosti ne imaš u tvojim mladim letim. Znam da nisi imal davnog vrimeņa jedno stalno misto. Putnik si sviata. Ali ta čut koju zovu čežnja za domom viker će te vlić domon najzad kar kidi budeš. Ma kako će ti dobro bit ti ćeš se viker domon prosit, sa očim domon gledat. Ali da, ostavimo ovo plitanje, maštu, jer ako plitem oš puknut će mi srce od velikog bola. Nisam zato počel pisat da te rastužim.

Štil bi ti naslikat sad o našem selu, kako Petar veli štil bi štilirat. U školi sam lipe rezultate postigal. Čuda ih ide iz sela u školu; Gerencičirov, Bojščev, Kudin, a stariji naraštaj neču ni racunat, jer oni se oslobadjaju. Samo to je bijeda da su oni rano se počeli držat ditičam. To meni ni na ruku. Znaš kad smo došli domon onda nas ditiči nisu hteli zet u njihovu grupu - sada vec ide. Ne znam si najt jednog dobrog prijatelja ki bi pomogal i ki bi me razumil. Ja ne velim da ja ne vandrujem i s njimi, ali meni savjets ne dopušca to. Čuda krat me jako rastuzi ta misal kad pomišlim kakve snove sam plel ja o našem selu. Se su bile samo rože, ali sam friško doznał i to da nije se tako. Ružična farba se izgubila, pojavile se crne flege i ove viker rastu, rastu i prozderu sve ružičaste. Kod nas i sada jako ritko dojde iz kuta najpréd meru smija, gdi je smih pauk vec zaplel da se ne bi laško mogel oslobodit. Iz cjevi ide na naš briga i nesrica. Za niš nimamo srice. Otac je napisal vec onu

ištoriju sa pinezima: svinje ne rastu, krava je betežna, nema mlika kog ja jako volim, obroka nimamo, svi pinezi idu za sino. Ali dobar je Bog pa će dat varšto. Neka se ljutit će ovake malinkosti pisem, ali sve ću napisat ća mi padne napamet.

Počine protulice, bŭdjenje iz dubokog sna. Rašte kruh, cvita dolina, ptice isto tako jaću kod i nekad i sve dići Stvoritelja. U Gaju sam nek jednoć bil i to u zimi. Ali sada već kad pod vedrim nebom hodim ispod lađovine djurdjevice i fajgulice se nudu da ih podanem, mer cvice sa mirisom govori. Samo to me boli da se sam skitam ispod starih driva prez cilja. Ah, kako bi volio kad bi mogal docarāt dićju dobu! Pojdem svakamoř gdi sam bil kod dićak kamo me vežu lipe uspomene. Čuda krat tužno ispustim rići: "Djačko doba, dojtij najzad na edan trenutak, na ednu rić!" Zaman, se je zaman! Ča je bilo to je prošlo a budućnost nemam čuda gledat. Gdi je budućnost! Da bi znal ča će dojt! Ali bolje je da niko ne zna, jer čovjek bi se bojal, drhtal pred spoznajom budućnosti. Ja samo to velim: "Bolje je po trnju roze danut." Trpit i mucit se mora. ali jednoć će bit svemu kraj, sve ne đura do beskrajnosti. I sada vidiš gdi sam došal; "Oš mora dojt, oš će dojt edno bolje vrime za koje mole tisuć usta."

Samo ovako smo, polako. Ti se nek vući dok se moreš. Ovdi doma ide se po starom. Znanost niko ne more uzet od tebe. Ne znam si zamislit taj svit tamo, ali ni dobro da si ga zamislim, mer ako ni tako kako je zamišljen razočara se čovik i upropasti.

Neka se ljutit ća sam nekoliko misal mojeg burnog srca vregnul pod pero. Znam da ćeš se jako veselit njemu. Piši čuda. Čudakrat te pozdravljam i beskrajno te volim. Zbogom.

Tvoj viran brat.

#### MILANU

P zdrav moj ne bi dobio, - znam,  
Ko bi te s kartom tražio svugdje,  
Gdje se prostiru beskrajne  
Sibirske pustinje ledne.

Nek samo ćud je ostala  
U rudniku - ona stara,  
Što nas je skupa vrućala:  
Sloboda doć mora, mora.

Gdje možeš bit? - Bog dragi zna  
Sibirija je velika...  
Um me mući svakog dana  
A odgovor čeka, čeka...

Bad Godesberg, 12 ožujka 1958

Kratko tumačenje. Milan N, moj drug, za vrijeme revolucije u listopadu 1956 vrlo aktivno sudjeluje u Pećuju. Poslije pada revolucije uhapšen. Jedno vrijeme se nije znalo gdje. Početkom g. 1958 stigne vijest: Sibirija ga je primila u "materinsko krilo", kao tisuće naših najboljih.

T.M.

## NOVA HRVATSKA LIRIKA

Wiesner Ljubo

Wiesner Ljubo (rođen 1885 u Zagrebu, umro 1951 u Rimu) u usporedbi s drugim pjesnicima i književnicima nije napisao mnogo djela, ali ono što je on napisao spada među najsavršenija lirski ostvarenja novijeg hrvatskog pjesništva. Jedan je kritičar o Wiesneru pisao da "nitko nije tako potpuno sažeo u tako malo stihova svu duhovnu atmosferu cijelog jednog dijela svoje generacije". Pored poezije, lirike, Wiesner je pisao književne portrete, eseje o hrvatskim književnicima, a naročito o Matošu, koji mu je po vlastitom priznanju bio najbolji učitelj. Kao vječni bohem mnogo duguje Baudelaire-u i Verlaine-u.

Uredjivao je razne biblioteke, književne mjesečnike i zbornike, a pored toga bavio se je i prevodjenjem stranih djela na hrvatski jezik. Tako je preveo "Jadnici" Victora Hugo-a. Knjiga pjesama: Pjesme (Zagreb, 1926). s.š.

## IZ "KIP DOMOVINE"

Ne vuče mene tuđjih katedrala slika,  
 No čedne crkve ljubkih zagorskih vidika,  
 Crkve stare, crkve derne, crkve drage,  
 Utjehom simbola tješiteljke blage  
 U dolu nad gorom, izpod neba plava,  
 Gdje niz brda (kao uvijek) moja domovina spava.  
 Koliko bih puta, sam do Boga znao,  
 Sjesti uz cintor groblja, ljut na udes zao,  
 Žudjeti za njima na brdima zlatim  
 I za daljim krajinama neponjatim,  
 Dok srce kucalo mi, ravno s nekim zvonom:  
 - Zašto nisi crkva, na brežuljku onom?

Crkve stare, crkve derne, crkve drage,  
 Romanske, barokne ili gotske slogom,  
 Vinuvsši oltare za skrivenim Bogom,  
 Utjehom simbola tješiteljke blage,  
 One nam iz naše domaje daleke  
 Nose olaksanje, mirodije neke  
 Za sumorne želje i za nade lomne,  
 Za časove vjere i molitve skromne -  
 O milosti tornja! Časi pozdravljenja!  
 Roso sa nebesa! Čeznjo odkupljenja!  
 (O mirisi suma i mirisi polja,  
 Kad u srce slazi sama dobra volja,  
 A modra tišina kleči uokoli  
 Kao zamišljena duvna, kad se moli!) -  
 Pa kad uvece, sred zlata, što ih kupa,  
 Napuklo se jave tornji preko župa,  
 Onda im se dolina oglasi vjerno  
 I smire se ceste skruseno i smjerno,  
 Onda zvona kunu, zaklinju i prose  
 Za sve naše ljude, što nevolju snose,  
 Za naše vrtljare i bijele mlinare,  
 Za znojne od sunca osmagle ratare,

Za radnike grada, radnike sa ceste,  
 Kojima je život crn, pun mraka i jada,  
 Kojima je radost rjetka, a brige ceste,  
 Još za naše u ratu stradale vojnike,  
 Sakate i slijepe ubogane grada,  
 I uz njih za druge Božje nesretnike,  
 Zavidljive, skrte, psovače, pravdaše,  
 Lole i pijanice i kepece naše  
 Sa strastima crnim, ljubavima vrelim  
 Po tim kolibama ubogim i bijelim - -  
 Sama na svom vrhu iznad sela,  
 Gdje se skromno blista sred providna zraka,  
 Jedna stara romanska kapela  
 Diže se i spušta u lijetu oblaka.  
Samotna kapela.

Zvono se za zvonom glasa u daljine,  
 A kroz sumore i večernje tišine  
 Sveci naši lebde u traku od zlatnog dima  
 Nad lozama, selima i usjevima...  
 Tad se spusti mrak i kroz svježinu mlaku  
 Stane sipit rosa. Zvon utihne. U mraku  
 Ljudski glasovi se začuju i tada  
 Zaromone negdje snene klepke stada...  
 Dan se tiho gubi ispod gore crne  
 I silazi mir na sela. Svjetlo trne.

#### SEOSKO JUTRO

Nad župom svanu danak bijeli i jasni  
 I stade vika kokoši i raća,  
 U farofu još spava vječasnici  
 I samo meznar svetištem koraca.

Na tornju sunce i lasta cvrkut glasni  
 U crkvi svijeca škuro svjetlo baca,  
 A crni sveci sa olatara casnih  
 kroz prozore motre grobove otaca.

Za grobljem ide stara neka žena -  
 Na glavi rubac, pod njim sijeda vlas;  
 Taj molitvenik utjeha je njena,  
 Ta bijela crkva dat ce nekom spas:

To moja mati želi sreću sinu  
 I ranom zorom ide k Božjem Sinu.

## DOSADNO POSLIJEPODNE

Gojko Boric

"Ein Optimist ist ein Mensch,  
der glaubt, dass die Zukunft  
ungewiss ist."

Eduard Teller  
(graditelj američke H-bombe)

Najbolje bi bilo poći u kavanu i zuriti kroz prozore. Pijuckati crnu kavu, ili neko drugo piće; svejedno je, jezik mi je danas izgubio svoje svojstvo. Poslušao sam savjet dosade i nadjoh se u kavani.

Sve poznata lica. Pozdravljaju me mehaničkim pozdravima, na koje sam možda otzdravljaao. Kazem možda, jer se ne sjećam, da li su oni ta moja otpozdravljanja uopće primili. Bili su i pre- više zauzeti sami sobom.

Konobarica Mica stvori se preda mnom i navinutim glasom postavlja uobičajeno pitanje. Sto puta postavljeno pitanje i sto puta dan odgovor. Pijem ono što obično pijem, ali njen je red pitati i ona to čini. Placena je za to.

Dvije glave i dva para ruku igraju u polupraznoj kavani biljar. Prva, gospodski njegovana glava i dugoprsta ruka uočljivo elegantno poigrava okom, zelenim plišem obsivenog, biljarskog stola. Glava se znalacki mrsti, a ruka pažljivo naslonjena na rub stola upucuje sudbonosne udarce na glatku biljarsku kuglu.

Dopirali su do mene odlomci razgovora. Gospodska je glava vodila riječ, te se činilo, da više sama sebi odgovara nego čeka odgovor od drugoga.

- Zapravo, bit svega je ipak biljar. Može nekome to izgledati smiješno, ali ako se malko dublje zamislimo teško ćemo se moci protiviti tako silnoj simbolici biljara. I današnji "Sputnik" nije ništa drugo nego jedna oveca biljarska kugla, koju su ljudi genijalnim udarcem palice - rakete, (raketa je zapravo samo neka vrst palice) rinuli u nebesa. Kao što ja precizno znam kakav ću stil i koliku ću snagu upotrijebiti, da bi ovu kuglu uputio u željenom pravcu, tako su i ljudi naučnim mišljenjem shvatili zakone svemira i znaju, donekle, kako će se ponasati bačeni "Sputnici" (biljarske kugle) u svemiru. Ah, nauka, nauka!

Druga se glava rastrešeno smiješila. Oči su joj razroke, ali ne ružne, čak naprotiv ta razrokost daje im neku ljupku sjetnost. Ruke su joj omanje i debelih prstiju. Ne bi se reklo da zbog toga slabije igraju, ali je istina, vrlo neefektno barataju palicom. Kad je prva glava govorila opazio sam na licu druge nekoliko nervoznih trzaja. Počne govoriti, na moje veliko iznenadjenje, glasom kojega nisam očekivao: toliko je bio sitan i hrapav na zavšetcima riječi, pa bi, da istovremeno nisam gledao tu glavu, pomislio: ovo govori netko tko nema neophodni minimum vlastitog uvjerenja.

- Jučer sam bi na derneku "Jednostavnih uživaoca života." Izvanredan doživljaj. Cigani i ciganke, satori, vrtuljci, ljuljačke, pucnjava, skika i vika, i nekakva tuga nad svim tim. Najviše mi se svidjela proročica. Možete imati bilo kakav sud o proročicama, ali za mene su to divne žene. U mladosti sam ih se plašio. Zbog njihovog nepriličnog izgleda, (to su bile siromasne vračare) koje nisu mogle za svoj trud kupiti postenu haljinu), već radi njihove moci, carobne moci predviđanja. Vjerovali vi ili ne,



u mome životu sve je išlo onako kako su mi proročice kazale. Moj mi se partner posprdno smješka, kao što sam se ja ranije njemu smjeskao. I ima pravo. On uvijek ima pravo. Ali samo za sebe.

Prva glava je triumfirala.

Takav jedan precizno ironičan smiješak ja vidio nisam otkad sam se rodio. Zamislite glavu koja uvijek ima posljednju riječ. Ona je božanstveno uzdignuta nad masom neznalica i hohstaplera, ona pliva u čistim sferama logički jednostavne istine. Mislim, u takvim duhovnim visinama sasvim je moguće zaboraviti ovaj život. I da ti ne bude zao gubitak.

Nakon jednog briljantnog udarca u kuglu, koja se poslušno otkotrljala po unaprijed određenoj putanji, prva glava nastavi:

- Ja sam konzervativac. Zbog toga ne želim upotrebljavati adekvatne izraze za odgovor mom cijenjenom suparniku. Ovo ga puša ipak moram eksplodirati. Glupost je tvrditi, da postoji više istina. Ako ja imam pravo, moj protivnik nema pravo. Istina je samo jedna. Ja čvrsto vjerujem u objektivnu istinu. Tko je kriv onima koji ne mogu, ili ne žele, shvatiti da se objektivne istine nalaze samo u nauci, a što je van nje spada u domet vračarstva. Apsolutno je...

Djeca su nahrupila u kavanu. (Danas su Sv. Tri Kralja.) Pjevaju nekakvu pjesmu i skupljaju novac od onih koji im ga žele darovati. Čujem nejednoliko cinkanje udaraca novčića o stjenke poluprazne konzerve u koju mališi skupljaju novac.

Vani je već pao mrak. Kavanski su prozori obloženi maglicom. Kraj prozora promakose sjene malena tri kralja. Nekada su Sv. Tri Kralja tražili također istinu, tražili nekakav znak za budućnost. Ova djeca to i ne slute ili su zaboravili. Njima je važno što više skupiti novca.

Prva glava još uvijek govori:

- Meni je smiješno tražiti tok razvoja budućnosti. Sasvim je svejedno kakva će biti budućnost. Uostalom, budućnost je svakako neodređena. Mi ljudi, iz dana u dan znamo sve više i više, ali se sve više i više iznenadjujemo. Tako držim uzaludnim stvarati sliku budućnosti iz krpica današnjice i zahrdjelih sjećanja prošlosti. Baš zato što je nedokučivo neodređena, budućnost je lijepa. Iznenadjenja oživljuju naš pogon za otkrićima. Optimizam je ne sanjati o budućnosti nego se sav posvetiti danasnjem danu.

- Vi se prenaglite protiv svojih osjećaja, - pristojno primjeti druga glava. Igrate se s mnom, a vjerujem, pomalo mislite, barem krajičkom misli, na Vasu zenu koja je danas sama otišla u posjete podnačelnikovoj obitelji. Za Vas je više nego odmor partija biljara, ona je čak simbol suvremenih nastojanja civilizacije, dok je Vašoj zeni savršeno dosadna igra, čist gubitak vremena. Sjećate li se, možda, kad ste bili mladenacki zaljubljeni u Vasu zenu. Jednom ste sjedili u parku kuće njenog oca i tvrdo ste vjerovali, da mjesec nije mjesec nego odlutala jabuka jabuka sa stabla. Tako je ona rekla i Vi ste joj vjerovali. Danas je mjesec mjesec, a ona je kod podnačelnikovice čiji sin nije ravnodušan prema njoj...

Igra se prekinula. To je bilo jasno. Jedna je kugla pala na pod i rasprskala se u sitne komadiće.

Glave se približiše jedna drugoj na prijeteću blizinu.

U to vjetar naglo otvori vrata, a iza njega nekako uskoči u kavanu brijač Aleksa.

- Gospodo, - progovori svečanim glasom, - ovaj čas je u mojoj brijačnici gospodin Zapovjednik mjesta otvorio tajnu depesu poslanu iz glavnog grada, u kojoj sam vlastitim očima vidio strašnu vijest: Mars je jutros u 8 sati i 46 minuta, preko radio-valova navijestio Nasoj zemlji rat. Na sjednici Visoke vlade zaključeno je, da se već sutra proglasi opća mobilizacija. Mjesni je zapovjednik mišljenja, da postavi za zapovjednika naše lokalne protumarsijanske rakete gospodina, ( i pokazuje na prvu glavu ) kao najboljeg poznavaoca modernih naučnih dostignuća.

Sva se kavana kao po zapovjedi okrenula put biljarskog stola prve glave, ali ona je već ležala na podu - u dubokoj nesvijesti.

Od straha? Možda.

Druga glava sažalno je podigne. Bilo je očito: njih veže neka zasad nerazumljiva veza.

- Vrijeme je gospodine, zatvaramo kavanu. Zaista kavana je bila skoro prazna i opomena gošpodarice na mjestu.

- Danas ste nekako nerasporeženi, - nastavi ona. Činilo mi se, iako sam bila podalje, kao da ste razgovarali sami sa sobom.

- Ne, ne, nemoguće, nekajući sam nastojao promjeniti temu razgovora. Ali stanite, jedno pitanje. Što mislite, kakvu ćemo imati sutra juhu u svratištu "Kod tri crna gavrana"?

- Odakle bi ja to znala gospodine, - začudi se konobarica.

- Vi ste optimist, odgovorih joj otvarajući vrata.

Njeno začudjeno lice oštalo je razliveno preko stakla kavanskih vrata kao loše pečena jaja.

#### NA OBALI RAJNE

Toni Slavić

Valovi divlji s obalom se bore  
Ne svidja im se u starom koriću  
Na nebu je vidjet nek oblake škure  
Vjetar fijuče i lamlje samotnu.

Topola stara stoji na obali  
A na grani joj cmuri jedan gavran  
I razmišlja. Gdje mu lete misli?  
- Rekao b' zlo će bit jer jako je žalostan.

Ja vječni putnik gledam sa tratine  
Ko sve tu vrije ovog jasnog dana  
"Što će tu biti" - glas mi u zrak sikne  
"Ništa - mi gavran - srdita je Rajna".

B. Godesberg, 27. srpnja 1957

## POD TUĐJIM NEBOM

Hrvatska nije uvijek bila ugodno boravište Hrvatima. Nezaboravno lijepa i ljepotama raznolika zemlja od Zagreba do Boke Kotorske, od istarske granice do Zemuna, nalazi se na nesretnom geopolitičkom položaju, gdje su ratovi obilježavali koraćanje vremena, a Hrvatima stagnaciju i bjezanje na sve četiri strane svijeta. Raćuna se da van Hrvatske živi svaki četvrti Hrvat, pa bismo mogli reći, da je malo koji narod u tako velikom broju prisiljen živjeti van vlastite domovine kao Hrvati. Drugi je svjetski rat uvelike povećao broj Hrvata van Hrvatske.

Premda u neprijaznim prilikama sasvim drugih i kulturno razlićitih sredina, hrvatski intelektualci u svijetu razvili su bogatu kulturnu djelatnost. Da napomenemo samo nekoliko znaćajnih primjera: Jedan od najvećih svjetskih kipara uopće Ivan Meštrović radi u USA kao sveučilišni profesor, gdje je zadobio više priznanja od najkritićnijih pojedinaca i ustanova. U Chicago, USA, djeluje Hrvatski Povijesni Institut i Hrvatska Akademija, ustanove koje se bave promicanjem hrvatske kulture i izdavanjem knjiga i časopisa na engleskom jeziku. Jedinstven kulturno-politićki časopis "Hrvatska Revija" tiska se tromjesećno u Buenos Airesu, Argentina. Izdavaćko poduzeće "Osvit" iz Madrida izdaje povremeno knjige iz raznih područja, a najznaćajniji mu je uspjeh izdanje Sv. Pisma, Novi Zavjet, u dosad najboljem hrvatskom prijevodu od Preuzvišenog nadbiskupa vrhobosanskog Ivana Ev. Šarića.

Prvo mjesto u ovom kulturnom radu, po kvaliteti sadržaja i stalnosti izlaćenja, pripada "Hrvatskoj Reviji" pod uredništvom prof. Vinka Nikolića. U njoj suradjuju skoro svi hrvatski intelektualci u tuđem svijetu koji pisu.

Urednik "Hrvatske Revije" priredio je prošle godine knjigu emigrantskog pjesništva. Knjiga hrvatske emigrantske poezije noši naslov pod "Pod tuđim nebom" prema jednom stihu iz Matoseve pjesme "Zvono". Veza izmedju ove zbirke i Matoša nije slućajna; i on je dugo živio kao prognanik zbog ljubavi prema Hrvatstvu.

Prof. Nikolić bio je u predratnoj Hrvatskoj poznat po svom radu na antologijama. Sastavio je antologiju hrvatske poezije izmedju dva rata i knjigu pjesama o majci, uz suradnju književnice Side Kosutić.

Pjesništvo je književna vrsta u kojoj mladost nije prepreka za stvaranje zrelih djela. S obzirom na ovu više puta potvrđjenu istinu, emigrantska antologija prof. Nikolića dosta je "stara". Razvrstavši pjesnike po godinama rođenja sastavljać nam je u prvom redu olakšao grupiranje koje smo kao kvalitetnu nakanu željeli izbjeći. Prvih sedam najstarijih pjesnika (Ivan Ev. Šarić, Antun Bonifaćić, Ivo Lendić, Srećko Karaman, Vinko Nikolić, Antun Nizeteo i Viktor Vida ) bili su priznati i poznati već u predratnoj Hrvatskoj, ali nažalost nekad predstavnici standarda hrvatske poezije, danas su nam se pokazali u vrlo nepromjenjenom stanju. U ovih deset petnajst sudbonosnih godina izrazajna lira ovih pjesnika uglavnom nije promjenila melodije. Oni su izmjenili teme, ali sredstva izraza i dubine doživljaja ostali su na prijašnjem stupnju inteziteta.

Esejističko misaon i poetskim rječnikom bogat Antun Bonifačić, napisao je nekoliko pjesama koje mogu stati uz najbolje njegove prijašnje stihove. Naglo mjenjanje tonaliteta doživljenosti učinilo mu je najbolju stvar, poemu "Simfonija" neujednačenim konglomeratom, gdje uz zlatnu ljepotu nalazimo i balast žurnalističke osrednjosti. Ostale njegove pjesme oduaju majstora izraza i osjecajnog vizionara.

Borbeni polemičar i publicista Ivo Hendić u poeziji je nježan lirik. Pomalo bolečiv, u biti vrlo iskren, on je pjesnik ljubavi, prolaznosti vremena, nostalgije i religioznog sanjarenja. Tematska jednodimenzionalnost omedjuje mu tek djelomično pokazane mogućnosti stvaranja raznoliko nijansiranih poetskih efekata.

Ako se za nekoga može reći da je u podnošljivom smislu "specijalista", to se može odnositi na Srećka Karamana. Neljubazna sudbina učinila ga je mornarom, a on joj se "odužio" poezijom o moru, galebovima, ljubavi na moru, putovanjima... Sretno izbjegavši stereotipne izraze koji redovito prate takvu vrstu stvaranja, Karaman je, uz Viktora Vidu, jedan od najboljih hrvatskih pjesnika o neizmjerljivoj ljepoti mora. Ne čemo naci kod njega samo Jadran, već općenito - more, tu beskrajnu površinu punu strašne ljepote. Tako u Karamanovoj poeziji more postaje simbolična slika ljudske sudbine. No, "specijalizacija" kao i uvijek prepreka je za velike poteze, koji čine pjesnike universalnim stvaraocima.

Istu "uskost" nalazimo kod Vinka Nikolića. Gustav Flaubert je jednom rekao, da svaki književnik napiše samo "jedan" roman. Flaubertova misao odnosi se na postojanje centralnog interesa kojim je umjetnik zauzet čitavog svog života i kojega varira misleći često da je izašao iz vlastitog kruga. Taj centralni interes pjesnika Nikolića jesu majke, ili bolje rečeno, njegova majka.. Biblioteku su napisane o majci, ali nikada je ne čemo dovoljno umjetnički osvjetliti. Na ovu mnogo eksploatiranu temu Nikolić je dodao nekoliko nježnih pjesama, ali i po koju slandarnjavu. Rodoljubnim pjesmama nije se pokazao na visini koja bi ga mogla dostojno reprezentirati.

Jedan od nada hrvatskog pjesništva Antun Nizeteo doživio je dvostruku tragediju: kao čovjek, jer je prisiljen biti emigrant, i kao pjesnik, jer je prestao rasti, ne dospjevši oblikovati svoj umjetnički torso. Ne može se reći da Nizeteo nema pjesničkih slika i uzbudjenja, ali siromaštvo izraza i jednodimenzionalnost načina stvaranja djeluju zamorno pri čitanju njegovih stihova.

Viktor Vida je jedini pjesnik "starije generacije" koji je u emigraciji nadmašio svoje predratne radove. Rodjen u lijepoj Boki Kotorskoj, on je, možemo bez okolišanja reći, naš najbolji mediteranac - pjesnik koji korjenje svog nadahnuća vuče iz motiva mediteranske, (ali i posebno jadranske, dalmatinske) estetske specifičnosti. Postoji nešto slično nenadoknadivoj savršenosti u njegovim stihovima. Zatvorenom formom ne ogradjuje svoje emocije. Naprotiv, kod njega nalazimo nizove najrazlicitijih doživljaja, počam od apstraktnog "Ex vota", sanjarske "Elegije", klasične "Žare" i "Sarkofaga", čulne "Arkade", pa do filozofsko-autobiografskog nizanja stihova "Fragmenti iz Mrtvog vremena". Čini nam se da Viktor Vida postigao najveću mogućnost točnog prelaza izmedju zamišljene pjesničke slike i

konačnog rezultata: stihova ograničenih postojećim riječima. Ugodno nas doimlje pri čitanju Vidine poezije njegovya lakoća izražavanja. Stihovi nisu traženi nego su nadjeni. Još se možemo nadati ljepšim plodovima kod ovog umjetnika dostojna najviših pozicija u suvremenom hrvatskom pjesništvu.

Granica između "starijih" i "mladjih" pjesnika ove knjige nekako se slučajno podudara sa granicom vidljive razlike kvaliteta, koja se samo izmiče pravilnosti kod Ivana Ev. Šarića u prvoj grupi i Duška Ševerdije u drugoj. Ivan Ev. Šarić uobičajenom manicom iznaša svoje religiozne emocije. Njegovo je stvaranje bez većeg upliva i na popustljivog kritičara ili čitaoca. U skupini "mladjih" jedino Duško Ševerdija uspijeva zainteresirati specifično emigrantskom temom i svježinom izraza.

Lucijan Kordić je "najoriginalniji" stihotvorac u ovoj zbirci. Šteta, u njegovom smislu! Njegovi eksperimenti nalaze se na rubu nerazumnog igranja inače dobrim rečenicnim efektima. Bujica rečenicnog blaga nije dovoljna, jer između sasvim bliskih rečenica ne postoji niti emocijalna veza. Ukupni je utisak sasvim promašen. Mogli bismo usporediti ovu vrstu pjesama sa fabriciranim džezom u "narodnoj" obradi. Zato je njegova "originalnost" tužan primjer kako novitet po svaku cijenu može uništiti i bolji talenat. Uz sve ovo na nekoliko osamljenih mjesta Kordić je pokazao smisao za poetsko. ("U krateru Save").

Rajmund Kupareo, Nada Kosterčanek i Andrija Ilić nalaze se u antologiji samo velikom tolerancijom sastavljača i činjenicom što objavljuju svoje radove.

Kod Luke Brajnovića nalazimo smisao za čistoću jezika i odmjerenu izrazu. S druge strane kad u tom pretjera opaža se brižljivo konstruiranje bez neophodne topline oduševljenja.

Samo je jednom pjesmom Duško Ševerdija uspio odraziti daleko više bitnosti emigrantskog života nego možda svi ostali. "Tižaljka u pola noći" je pjesma koja je socijalno pozitivan prosvjed protiv uništavajuće sile zaradjivanja, te ujedno njezna "uspavanka" stroju, (jer "radi" za gospodara), i slika odnosa čovjeka prema nužnosti življenja od sasvim "prozaičnih" stvari. U pozitivnom smislu ona je tipičan primjer pravog poetskog realizma.

Ostali (Ivo Parica, Alan Horić, Husnija Hrustanović, Marijana Linke, Mate Eric) samo mjestimično pokazuju poetsko u prikazanoj rimovanoj prozi.

Na kraju knjige nalazi se dodatak "Rukovet", u kojem su zastupljeni pjesnici sa dvije ili jednom pjesmom. Neke od ovih pjesama kvalitetno odgovaraju prosjeku antologije. Smatramo da je bilo nepotrebno izlučiti ovu "Rukovet". Da su izostavljeni i onako neuspjeli crteži 18 autora, te pjesnici iz "Rukoveti" stavljani uz ostale, knjiga bi izgledala cjelovitija. Stjepan Hrustovec, Ivaniš Korvin, Mira Padjen, Jure Prpić i Veljko Čurin mogu se usporediti sa "starijima". Šteta je što ovi pjesnici tako malo objavljuju.

Različito prikazanih pjesnika ne dozvoljava nam, da označimo neke čvrste i općenite oznake ove knjige. Možemo samo ...

istaći jaku patriotsku notu, tragičnost uzrokovanu teškom nacionalnom prekretnicom 1945 god., i čežnju za povratkom u staru domovinu. - Nema sumnje, neki će pjesnici zastupljeni u ovoj zbirci ući u riznicu hrvatskog pjesništva, a čitava će zbirka ostati kao dokumenat stvaralачke borbe hrvatskih pjesnika u tudjini, u sredinama koje nisu pogodne za stvaranje.

-----

Knjiga se može nabaviti direktno kod sastavljača: Prof. Vinko Nikolić, Casilla de Correo 4723, Buenos Aires, Argentina; ili u Austriji kod zastupnika "Hrvatske Revije": Dr. Mirko Čović, Linz/Donau, Kapuzinerstrasse 38. g.b.

## DVIJE PJESME

Petar Palatin

### NAŠA MAJKA

Majka naša mila draga  
hrvatskoga roda snaga  
Tvoje srce za nas bije  
Tvoja ljubav za nas klije.

Materińsku rič hrvatsku  
i gorucu ljubav bratsku  
Ti si u nas zasadila  
hvala Ti budi majka mila.

Zasadi u Tvoju dicu  
prave vjere, zdravu klicu  
da za budućnost Hrvata  
opet svane zora zlata.

Iz majke plodnoga krila  
zvira naša moć i sila  
Ti nam rodiš, gojiš sine  
za budućnost domovine.

Oj hrvatski narod mali  
danas majkam se zahvali  
digni ruke k nebu gori  
i ovako nut govori:

Oj nebeska majka mila  
vijek si uz Hrvate bila  
sprosi blagoslov od Boga  
majkam naroda svoga!

### SRIĆA

Zašto grabiš za zvezdami  
hvataš u zrak s rukami  
iščeš srčicu u daljini  
ka je čisto u blizini!

Znaš nju naći ti na putu  
svakom zaostavnom kutu  
samo da se za njom prigneš  
nju opaziš i pak zdigneš!

Ne bogatstvo svitska dika  
sriće prave je kolijevka  
neg u srcu čistom skromnom  
najde srica pravi dom.

U poštenom djelovanju  
i u tihom radovanju  
vedra riječ, vesela pjesma  
zna razvedrit srca tijesna.

Večernji zvon, sunca zalaz  
zna već značit, sreće izraz  
svaki trenut i minutu  
prati sreća te na putu.

U dubini tvoga bića  
u srcu se nosi srica  
ne išci nju u daljini  
jer to jesu samo sinji.

U svakdanu sriću najti  
i ne slijepo nju obajti  
moraš se ti naučiti  
pak ćeš uvijek "srićan" biti.

## OPĆENITO O PREVODJENJU I PISANJU NA GRADIŠĆANSKOM DIJALEKTU

: Ivan Sučić

Obazirajući se na specijalno stanje nas gradišćanskih Hrvata i na pitanje našeg jezika napose, biti će nam jasno, da kod toga veoma važnu ulogu igra prevodjenje iz stranih jezika.

Za budjenje narodne svijesti kod naših seoskih ljudi i u istoj mjeri i intelektualaca može prevodjenje djelovati u tom smislu, da oni nisu prisiljeni da upoznaju djela svjetske literature ili znanstvena djela ukoliko ne poznavaju doticnih jezika, samo preko njemačkog jezika, čija posljedica jest da se postepeno gubi njihovo poznavanje hrvatskog jezika a usporedo s time i narodna svijest. Što se tiče znanstvenih djela, htio bih tu odmah napomenuti, da ne bi imalo mnogo smisla da se ona prevadja na naš dijalekt, a na književni jezik jesu najznamenitija već prevedena. Njihova jezična važnost za nas leži najviše u terminologiji na raznim znanstvenim područjima, koja je nama vrlo malo poznata. No tu je preduvjet da se poznaje književni jezik. O tome hocu malo kasnije govoriti.

Ne bih se htio tu suviše zaustavljati na zahtjevima kod prevadjanja. već napomenuti najglavnija načela. Najprije prevodilac mora da znade što pisac kojeg prevadja hoće da kaže. To mora doći jasno do izražaja i u prijevodu, no bez ikakvih upliva originala u jezičnom smislu. Prevodilac mora da se čuva svih onih jezičnih elemenata originala koji su strani jeziku prevodilaca, bilo to u sintaksi, u izboru riječi i pojmova ili u drugim gramatičnim osebina. Nadlje prevodilac mora shvatiti kolorit originala i prenjeti ga u prijevod. Ako original na primjer ima neke ironične crte, mora to prevodilac prenjeti i u prijevod, ako je stil originala živahan, lirican, ne smije biti ni u prijevodu monoton. Tu više puta odlučuje samo raspored riječi, dok obratno može doslovno preveden izraz na lošem mjestu promjeniti čitavu atmosferu originala.

Uopće moraju se vidjeti u prijevodu sve osobine pjesnika, kao da je on pisao na jeziku u koji je preveden. Neophodno potrebno za prevodioca jest da poznaje sve osobine svog jezika a isto tako i toga iz kog prevadja. Kod nas gradišćanskih Hrvata dolazi k tome još žalosna činjenica da se osjećaju germanizmi i u našim originalnim tekstovima.

Kod nas postoje mimo toga mnoge druge jezične poteškoće. Nama je naš književni jezik suviše malo poznat, te moramo da pišemo na našem dijalektu. Naš je dijalekat pretežno čakavski i ikavski, no ima i ijekavskih i ekavskih riječi koje su se kod nas oduvijek upotrebljavale. Najčistija je ikavica u našim, što-kavskim selima. No, da uzmem samo jedan primjer za takvu već odavna kod nas uobičajenu ijekavsku riječ. Na primjer ne kaže se kod nas ikavski tilo, već tijelo. Više puta piše se i ekavski telo, što po mome mišljenju ne odgovara fonetski. Kod gradišćanskih se Hrvata rijetko izgovara čisto e, a, to naročito kod Pljanaca, to jest, Hrvata u sjevernom Gradišću, već je glasu e ili nečistome 'a' preponiran vokal 'i' i poluvokal 'j', (dakle tijelo).

Osim takvih ijekavskih ili ekavskih riječi, prisiljeni smo, da uzmemo za neke izraze riječi iz hrvatskog književnog jezika. Mnogo ima u našim novinama i knjigama takvih riječi i one su se već uobičajale kod naroda u ijekavskom obliku, dok se druge riječi pišu u starom obliku. Tako nije naš dijalekat čista ikavica što po mom mišljenju nije nikad ni bio. No ja mislim, da je ijekavica ipak srodnija našem dijalektu što bi trebalo uzeti u obzir kod preuzimanja riječi iz književnog jezika. No ima opet ikavskih riječi, koje su se nekada kod nas upotrebljavale pa vremenom opet izgubile. Mislim da bi ih trebalo opet preuzeti u starom obliku. Čisto naravno jest da se moraju odstraniti iz našeg jezika svi germanizmi.

Ja uopće smatram pisanje na našem dijalektu kao prjelazni stadij čiji je opstanak samo tako dugo opravdan dok književni jezik nije poznat široj publici. Prevađanjem i pisanjem našeg dijalekta proširit će se naš riječnik. Kada bude narod dobro poznavao naš dijalekat, i vladao dosta velikim riječnikom, moći će se bez većih poteškoća prijelaziti na književni jezik. To će onda biti samo formalno pitanje. Da je odgoj mlade generacije u tom pravcu od najveće važnosti svima je jasno.

Veoma važan momenat kod prevadjanja jest da na taj način narod upoznaje kulturne vrednote drugih naroda na svojem materinskom jeziku. Na taj način diže se i narodna svijest.

U slijedećem pokušao sam prevesti odlomak iz Kierkegaardova članka "Bolest na smrt", na naš dijalekat.

#### ZDVOJNOST JE: BOLEST NA SMRT

Pojam bolesti na smrt mora se ipak na poseban način shvatiti. On znači upravo bolest, čiji je konac, čiji je ishod smrt. Tako se govori o smrtnoj bolesti u istom značenju, kot o bolesti na smrt. U tom smislu ne more se nazvati zdvojnost kot bolest na smrt. Ali po kršćanskom je shvaćanju smrt samo prijelaz k životu. U tom smislu ada, u kršćanskom, nij nijedna zemaljska, tjelovna bolest, na smrt. Jer sigurno je smrt konac bolesti, ali smrt nij posljednje. Ako kanimo u strogom smislu o bolesti na smrt govoriti, onda to mora biti takova pri kojoj je konac smrt, čija smrt je posljednje. A upravo je to zdvojnost.

Ali u drugom je smislu zdvojnost još izričitije bolest na smrt. Jer daleko je od toga, da se direktno mišljeno od te bolesti umira, ili da ta bolest svrsava tjelesnom smrću. Obratno, trapljene



zdvojnosti je upravo to, da se ne more umrit. Ona je onda slična stanju na smrt bolesnoga, kada leži u borbi sa smrću i ne more umrit. Tako znači da biti bolestan na smrt, da se ne more umrit, ali ne tako, da bi još postajala nada na život, ne, beznađežnost je upravo ta, da ne postoji još ni posljednja nada, smrt. Kada je smrt najveća pogibeo, nadamo se na život; ali kada se upozna još strašnija pogibeo, nadamo se na smrt. Kada je dakle pogibeo tako velika, da postane smrt nada, onda je zdvojnost beznađežnost, da se ni umrit ne more.

U tom posljednjem značenju je ada zdvojnost bolesti na smrt, to bolno proturječje, ta bolest u Sebi, da vječno umiraš, da umiraš pa ipak ne umreš, da umreš smrt. Jer umrit znači, da je svršeno, ali umrit smrt znači, da umiranje preživljavaš, i ako se ono more jedan jedini časak iskusiti, onda je to tako, da se iskusi za uvijek. Ako bi čovik iz zdvojnosti umro kot se umira od bolesti, onda bi moralo umrit i neumreće u njemu, njegova bit, u istom smislu, kot umira tijelo od bolesti.....

Tako je zdvojnost bolest u Sebi, bolest na smrt. Zdvojeni je smrtonosno bolestan. U čisto drugom smislu, nego to valja za bilo ku drugu bolest, napala je ta bolest najplemenitije dijete, a ipak ne more umrit. Smrt ni posljednje te bolesti, ali smrt je neprekidno posljednje. Da se oslobodiš smrću od te bolesti, ni moguće, jer ta bolest i nje trapljenje - i smrt postojaju upravo u tom, da ne moreš umrit.

#### PJESME

Stjepan Šulek

#### GNJEV

Znam da još nisam u komori svršetka  
ipak su moji dani strašni oblaci  
izazvani nutarnjim gnjevom  
i puninom mržnje na neprijatelja  
zarom vatre ojadjenog čovjeka  
i sjenama Božjih kreatura

Usta bi se moja htijela buniti  
ali moj glas nije glas revolucionarca  
već sramotna pratnja kiselih suza  
vožnja izgubljenog vjetra u zraku  
lice moje duše  
otkrice svih mojih nereda  
samoponiženje do skrajnosti  
i glas tudjinca u meni

Krugovi neprijatelja cvatu kao palme  
i oni drznici tudjih kuca gospodari  
obučeni u lažne veličine  
u savezu nezalica i propalica  
svijet ludo varaju

A ja koji se varati nedam  
drznicima  
lukavim manirama  
i veličinom lazi  
zato u užasnim patnjama  
svoj usud snašati moram

No utočište moje Veliki je Bog.

## NEMA NIŠTA SVETOGA NA MESU

Nema ništa svetoga na mesu  
 jer naše je tijelo smijesa teškog grijeha  
 rana svih naših ludosti  
 skroviste zla  
 teret teškog gnjeva  
 poremetitelj duševnog mira  
 pobožnosti  
 zdravlja  
 spasa i mudrosti

Nema ništa svetoga na mesu  
 jer ono umoruje  
 jer meso je mjesto ljenosti  
 ugodno mjesto štetnika  
 i prijatelja zla  
 utocište slabosti  
 i hrana stranih utjecaja

Zato putovi čovjeka nisu putovi mira  
 zato se svijetli izvori života  
 gube u sjenama pakosti i zavidne zlobe

Zato su putovi čovjeka često krivi  
 jer njegova je žila puna boli  
 patnja i nepravdnosti.

## MALA SPOZNAJA

Moje je vrijeme streplenje  
 u nadi boljeg života

spoznavanje Božjih kreatura  
 u nemirnom gibanju prirode

gorka tama  
 u izživljavanju starih grijeha.

## LJUDI CIVILIZACIJE

Raštrgani u brzini vremena  
 trčimo bijesni ulicama  
 i psujemo automobile  
 koji razbijaju harmoniju našeg duha  
 nas koji smo zaboravili  
 na sunce  
 koji smo zaboravili  
 gledati  
 veličanstvenu melodiju života  
 nas u kojima više ne žive  
 akordi  
 muzike prirode.

## ULIČNI PROSJEK

Čovjek na ulici prosi  
 ljude da mu pomognu  
 on je prosjak i mnogi ljudi kažu  
 da je sam kriv svojoj nesreći  
 i nisu mu spremni darovati jednog groša  
 Drugi ljudi ipak ništa ne razmišljaju  
 i daruju mu sitne grošiče.

I onda je prosjak sretniji.

## PRILOG LITERARNE SEKCIJE

## RAZVITAK HRVATSKE LITERATURE U GRADIŠĆU

Nikola Bencić

## I

"Taj jezik ni vridno naučit" čuo sam od jednog momka, koji je bio Hrvat. Sa tom rečenicom iskazao je on svoju vlastitu sudbinu, sudbinu svojeg pokoljenja, ali ipak nije kazao sudbinu svoga naroda. Jer svi oni koji se mole tuđjim bogovima ne poznaju kulturu i ljepotu svoje domovine, male ali moralno snažne i velike. Ne poznaju svoju narodnu ljepotu, svoje dijamante, jer tuđjima se dive a svoje zanemaruju i dozvoljavaju da propada i ono što ima. Jer i mi imamo mnogobrojnih i raznovrsnih ljepota; čistoca, snaga, jakosti; svega onoga što imaju i drugi narodi. Mi smo samo jedno ostrvo ovdje među stranim narodima. Ruše nas, krađu nas i uništavaju, diču se s nama, samo nas ne žele priznati. Zato eto mnogi iz naših redova izgubi povjerenje u svoj narod, u svoja prava; postane kukavica, izda i proda svoje ljepote.

Mnogi ne poznaju svoj narod, svoje pisce, ljude znamenite, naučenjake, jer nisu pokazali dosta interesa i truda da bi svoje upoznali i smatrali za nešto. Oni zapravo često misle da mi nemamo nikakvog blaga, znamenitosti, ljepote, jer ne poznaju našu dragocjenost. Medjutim naš je mali narod pun ljepota, dragocjenosti za koje neznalice rekose: "To i tako ni vridno uzeti u obzir". Mi smo bogati i onda ako mnogi taje i ruše naše kulturno dobro. I mi imamo naše književnike koje su oni malo proučavali. Naši književnici stvorili su vijenac od lijepih ruža, kojeg na žalost mnogi ne razumiju, ali on je usprkos toga naš ponos, naša dika i naša veličina. Mi ne možemo govoriti o gradišćanskoj književnosti prastarih vremena. Ipak su neki tvrdili da je naš narod oštao ovdje već od prastarog vremena, kad su na ovom teritoriju živjeli Anti i Slovjeni. Početak gradišćanskog hrvatstva možemo smatrati tek prvu polovicu šesnajstog stoljeca. G. 1520 Turci stoje pred tvrđavama: Jajce, Šabac i Biograd, koje gradove uskoro su i zauzeli. G. 1526 sultan Sulejman započeo je drugi pohod protiv kršćanskog svijeta. Tada su Mađjari pretrpjeli veliki poraz kod Mohača (1526) i time su se Turcima otvorila vrata prema zapadu. G. 1529 sultan Sulejman pokrenio je veliki napad u kojem je idući prema Beču kao prijatelj i saveznik kralja Janoša Szapolya (1526-40) u borbi protiv Ferdinanda (1526-64) opustošio dolinu Pinke i Noroselskog jezera. (Zbog približavanja zime vratio se je on natrag u Tursku). "Čto je po ratu i zlotvoru stalo pusto i natežano bez žita i vina, bez stada i ljudskog stvora, to je Hrvatska ruka po tih strana opet obradila i obgradila, uljudila i upitomila" (Kurelac). Veleposjednica zemalja Šoprun, Mošon i Željezne Županije bila je gospodja Dorottya Kanizsay. Njihova kronika piše: "Naši Hrvati su se po leti 1530 kad je Turak pod Beč išal, i zij svojom strašovitom vojskom, šoprunsku, mošonsku i željezansku žup. čisto zničil iz Bosnije, Slavonije, pak iz Like Krbova županije, te nje krajine va svoj sadašnji dom priselili". Prije su došli samo iseljenici bez učitelja i svećenika. Kad je gospodja Kanizsay uvidjela da mađjarski svećenici ne mogu podučavati, zamolila je čanadčersku biskupiju da pošalje svećenike i učitelje za narod.

Temelj i prvi korak u našoj hrvatskoj književnosti u Gradišću postavili su ovi svećenici.

Ti su svećenici uglavnom bili franjevci. Franjevci su u staroj domovini s velikim uspjehom podizali hrvatsku kulturu. Iseljeni svećenici nastavili su ovdje kod hrvatskoga naroda istim kulturnim radom samo pod drugim uslovima i utjecajima. U staroj im domovini nije bilo zbog turskih osvajanja osobito ugodno te su i oni tražili mira, novi život i novu domovinu. Poslije doseljenja bilo je mnogo više hrvatskih sela ovdje u novoj domovini nego što ima danas. Mnogo ih je propalo, nestavši medju tuđim narodima. Ali većina od njih ipak su ostala zahvaljujući hrvatskoj otpornosti i želji da se i dalje živi hrvatskim načinom života i po hrvatskim običajima.

Početak 16 stoljeca ulogu učitelja i duhovnih peljača vodila je crkva, što se osobito odražava u našoj književnosti. Od doseljenja 1530 pa do 1670 pisalo se samo latinski. U godini 1670 završila su latinska vremena i uporedo s razvitkom evropske prosvjete počele su se i kod nas razvijati škole na narodnom jeziku. Pojavile su se prve knjige na hrvatskom jeziku. Tako je prve molitvene i pobožne knjige sastavljao Štefe Puslabonić (1651-1705). Knjige pobožnog sadržaja pisale su se skoro kod svih naroda samo na narodnom jeziku, pa tako i kod Hrvata u Gradišću. Prve naše knjige bile su sastavljane po gramatici Nikole Zrinskog, slavnog sigetskog junaka. Školskih knjiga i učbenika u ono vrijeme još nije bilo. U školama se podučavalo samo katekizam i računica. Prva školska knjiga izdana je u Šoprunu g. 1785, koju je napisao E. Kragel pod naslovom "Abecze-ka" ili "Narodna Beczka". Malo kasnije pojavio se je "Šilabikar", koji je pisan na slijedeći način: "Ge-ris-tof-fi gav-ra-ni le-tu na mer-ezi-ne".

Od tog vremena pojavljuju se u hrvatskoj književnosti u Gradišću teme iz narodnog života. I tu su bili u prvom redu svećenici. Došle su do izražaja nove ideje: sve za narod u narodnom duhu i narodnom jeziku. Spomenimo samo nekoliko imena: P. Jeremijaš Šostarić (1714-1770), P. Gotfried Palković (1715-1778), P. Lovre Bogović (1721-1779), Šimeon Kniefac (1751-?), i mnogi drugi manje značajni.

1870 g. počeo se propagirati novi pravopis. Nacionalna se svijest jačala putem novina i kalendara i raznih drugih knjiga. Najveći narodni prosvjetitelji u to vrijeme bili su: Jozef Fitzko (1772-1843), Gašpar Glavanić (1833-1873), Lovre Karall (1837-1901), Ivan Berlaković (1838-1893) i Miho Maković (1840-1900). Ovi su književnici dakle bili najizrazitiji, najpoznatiji i najveći u hrvatskom književnom stvaralaštvu devetnajstog stoljeca. U ovom vremenskom razdoblju ima pored knjiga pobožnog karaktera i svakojakih drugih knjiga i učbenika.

+

Kao najstarije i najbogatije stvaralaštvo trebamo posmatrati "narodne jacke". Jer narod je stvarao i onda kad su uceni ljudi pisali samo latinski. U tim narodnim pjesmama ima svakojakih tonova: tužnih, veselih, grubih i lijepih, podrugljivih, milih, karlačkih, itd. Ovdje se dakle predstavlja narodno srce i narodna duša u cijeloj svojoj ljepoti i veličini. Te naše narodne pjesme sakupili su i izdali još u 19 stoljecu Kuharski ili Kuhac, poljski sakupljač i Fran Kurelac, hrvatski književnik. Kurelac je te pjesme izdao u Zagrebu g. 1871 pod naslovom: "Jacke ili narodne pjesme prostoga i neprostoga puka hrvatskoga po zupah Šoprun, Moš. i zelesnoj na Ugrih". Kasnije je naše narodne jacke sakupljao Miho Maković, rođen u Vel. Boristofu. Ovo narodno blago koje odražava narav i dušu prostog puka predstavlja temelj umjetnog pjesništva. Naše narodne pjesme mnogo puta se ne mogu odvojiti od umjetnih. Imade mnogo takovih koje su se prenjele iz stare domovine.

(Nastavit ce se)

## PROSLAVA DESETOGODIŠNJEG POSTOJANJA HAK-a

Kako smo bili najavili u "Tajedniku", svečevao je hrvatski akademski klub na 30.5 u dvorani Gmoa-Keller, Bec 3. Am Heumarkt 25 jubilej desetogodisnjice postojanja kluba. Na početku pozdravio je predsjednik kluba Tome Mühlgassner goste iz Gradišća među kojima su se nalazili: Predsjednik zemaljskog vijeća g.dr. Lovre Karall, predsjednik HKD u Gradišću prof. Bela Schreiner i predsjednik HKD u Beču g. Ivan Karall. Slovence je zastupao g.dr. Zwitter. Predsjednik Tome Mühlgassner izrazio je zatim svoje veselje da je među našim vodjama u Gradišću postojao tako veliki interes i da su nas tako mnogobrojno posjetili.

Nakon otpjevanje himne gradišćanskih Hrvata predao je predsjednik riječ kulturnom referentu Franji Ratašiću koji je onda u svom referatu obavjestio nazočne o osnivanju kluba u 1948 g. pod vodstvom g.dr. Bitingera, kojeg je ujedno istaknuo kao veoma zaslužnog za akademski klub. Ciljevi pokretača - kako F. Ratašić kaže - bili su: budjenje narodne svijesti kod hrvatskih studenata, njegovanje hrvatskog jezika i drugih naših kulturnih nastojanja. Govornik je nadalje pokazao da je zbog nedostatka mladog naraštaja a što su pokretači kluba završili svoje studije i ušli u život postojala velika opasnost za daljni razvitak. No pod inicijativom p.dr. Blazovica koji je ponovno sakupio mlade sveučilistarce odstranila se je i ta opasnost. Narocito lijep uspjeh pokazao se pod predsjedništvom Martina Prikosovica. Pod njegovom inicijativom osnovao se i časopis "Glas". Nadalje F. Ratašić pokazuje da je klub u posljednje vrijeme pokazao narocito lijepe uspjehe u kulturnom radu. Klub je priskrbio oko stotinu hrvatskih knjiga, tamburice, gramafon sa pločama. Osnovale su se dvije sekcije, tamburaška i literarna. Poslije govora kulturnog referenta govorio je g. prof. Bela Schreiner o zadaci kluba u borbi za opstojanje hrvatstva. Prof. Schreiner spomenuo je uvodno St. Germainski ugovor (1919) u kojem se raspravljalo o manjinskim pitanjima i konacno austrijski državni ugovor (1955), gdje se konkretno govori o nama Hrvatima i o Slovincima i gdje su manjinska prava već jasnije izražena. Na cijelom svijetu bore se potlačeni narodi za svoja prava. Kako se onda i mi Hrvati ne bismo borili za naša prava! Mi se moramo boriti za jednakopravnost s drugim narodima. Ta jednakopravnost mora da bude: u javnosti i u uredima. Ali te stvari nije lako riješiti. Zato je velika zadaca intelektualca da uvjerava svoje sugradjane o tim zakonom zagwarantiranim pravima. Zadaca kluba jest da njeguje hrvatske kulturne vrijednosti. Svatko treba biti čvrst i iskren Hrvat. Studenti moraju stajati u prvim redovima, jer oni će kasnije biti luč narodu. Naši interesi moraju se slagati. Do sada oni su na zalost često puta bili razdijeljeni. Svatko mora da zna gdje je njegovo mjesto. Nadalje je predsjednik HKD u Gradišću prof. Bela Schreiner postavio pitanje zašto se tako meleno naroda zanima za to zašto se bore intelektualci. To bi buduci vodji naroda morali proučiti. Na koncu govornik je izručio klubu pozdrave svojih suradnika u HKD u Gradišću i zazelio najbolje uspjehe za budućnost.

Poslije govora g. prof. Schreinerova citali su pjesme od Stjepana Šuleka i Petra Palatina, Joško Čenčić, stud. prava, Ivan Sučić, stud. slavistike i Nikola Benčić, stud. slavistike.

Nakon programa predstavio se tamburaški zbor kluba pod vodstvom Roberta Sučića, koji je onda učesnike proslave duboko u noc hrvatskim narodnim pjesmama ugodno zabavljao. To je bio prvi nastup naše tamburaske sekcije i imali smo prilike vidjeti, da je ona u kratkom roku svoga postojanja postigla lijepe i zavidne rezultate.

Ova je proslava pokazala da se zajedničkim radom starije i mlade generacije u daljnjem širenju hrvatske kulture i svijesti, mogu postizavati najbolji uspjesi i rezultati.

## SLIKARSKA IZLOŽBA KRISTIANA KREKOVIĆA U BEČU

Dužnost nam je da naše čitaoce obavjestimo o slikarskoj izložbi slikara Kristiana Krekovića, u Beču.

Kreković izlaže u "Museum für Völkerkunde" pod naslovom svoje kolekcije "Sagenhaftes Peru - Vergangenheit und Gegenwart". To ogromno umjetničko djelo, koje se na izložbi može vidjeti, nastalo je kao produkt trogodišnjeg putovanja umjetnika po Peru, to jest izučavanja tamošnjeg indijanskog folkloru i ljudi uopće. Ta njegova kolekcija slika doživjela je po najvažnijim muzejima Amerike i Španije pod častnom zaštitom presidenta republike Peru, najveće uspjehe. Najvidjeniji časopisi iz Pariza, Washingtona, Bostona, Philadelphie, Madrida, Barcelone i dr. pisali su o njegovom slikarskom postignuću najpovoljnije i najbolje kritike. Filozofski i socijalni sadržaj njegovih kompozicija čine ga jednog od najvećih slikara našega vremena, pisao je još 1938 Camille Mauclair (Paris) o Krekoviću. Njegovo slikarsko djelo nastalo u Peru, po najvidjenijim kritičarima, izrazuje se, u veličini i snazi istine, u vatri i poletnoj snazi slikanja, u kvaliteti bezvremenskog i bezprolaznog, u kvaliteti jednog klasika i savršenog crtača monumentalnih kompozicija, koji se po gigantskoj energiji Michelangelu približuje, u majstorskim i kompliciranim kompozicijama apsolutne savršenosti, u vjernosti istine njegovih tema, u savršenom vladanju boja i raskošnom koloritu.

Kristijan Kreković boravio je nekoliko dana za vrijeme svoje izložbe u Beču i gledaocima izložbe lično tumačio način svog stvaranja i svoje doživljaje među indijancima. Nama je Kreković sve to rastumačio na hrvatskom jeziku. Na našu želju pričao nam je male odlomke iz njegovog života. Poslije mature u Zagrebu, studirao je u Beču na umjetničkoj akademiji. 1925 otišao je u Pariz, gdje je nastavio svoje studije na "École des Beaux Arts". Po završetku studija s velikim je uspjehom izlagao u Francuskoj i po ostalim dijelovima Evrope. Medjutim stigla ga nesreća. Za vrijeme drugog svjetskog rata bomba je unistila umjetničke plodove njegovog dugogodišnjeg rada. Ali umjetnik nije time zgubio vjeru u budućnost, već poslije drugog svjetskog rata počeo iznova stvaranjem i ova izložba rezultat je njegovog rada.

Od velike množine izloženihi slika ima ih nekoliko, koje umjetnik naročito cijeni i za koje misli da neće nikada propasti. To su, na primjer: "Indijanka od Titicaca jezera", "Manco Capac" (osnivač države Inka), "Visoki svećenik" i dr.

+

Ovdje nadodajemo lične utiske Belka Frank, studenta umjetnosti s izložbe Hrvata K. Krekovića.

## KREKOVIĆ

Izložba pridobije za sebe svakog, pa i onog, koji se u umjetnost ništa ne razumije. I to prije svega po dimenzijama slika, koje uski okviri tek malo liše.

Kompozicija je - iako više puta komplicirana - u savršenom skladu, i to bismo mogli smatrati kao najveće postignuce majstora.

Anatomija je doduše savršena, no ipak ne možemo se osloboditi dojma šablone.

Plastika i duboko djelovanje podsjećaju na reljef.

Za historiju naroda Inka djelo je majstora golema dopuna s monumentalnom vrijednošću. No ipak njegovo se djelo ne može toliko smatrati kao stvaralački trud, već više kao obični posao.

Belko Frank

## JEZIČNI OGLED

Po Maretiću. i. h.

## J

Jedan. Velik dio današnjih piscev - veli Maretić - bez ikakve potrebe upotrebljava rič jedan prema neodređenom artiklu njemačkom ein, eine, ein. Nije dakle dobro, ako se piše: pitanje o našem školstvu je jedan problem; u jednoj ustavnoj državi je vlada odgovorna parlamentu; to je jedna jako zalosna pojava. - U svi ovi slučajji je rič jedan nepotribna. Narod sa svojim zdravim jezičnim instinktom hasnuje ovu rič samo ondje, gdje jedan znači isto sto neki ili nekakav. Ili kad se hoće da se nešto osobito istakne, kao na pr.: jedan pijanac ne može mene uvrijediti.

je li (po književnom jeziku) u službi upitnoga veznika nije dobro, na pr.: je li Lovre dobro učio? Bolje: uči li? da li uči?

jestvenik, jelovnik = Speisekarte; iako nisu najbolje riči, moru se podnesti.

juli, juni prema njem. Juli, Juni. Bolje: jul ili julij; jun ili junij.

## K

k. Gostionica k zlatnomu lavu, apoteka k andjelu - to je prema njemačkom. Pravilno se piše: ...kod lava, kod andjela. - Germanizam je i u novinarskom jeziku (kad se piše u natpisu): K jučerjašnjoj sjednici etc.

kitnica je Galanterieware; prema tomu se upotrebljavaju riči: kitničar, kitničarka, kitnicarnica.

kladiti se - mi velimo valjati se - ne za sto šilingov, nego: o sto ili u sto šilingov.

klup ili klupa. Jedni kod nas upotrebljavaju prvi oblik, neki opet drugi oblik. Treba znati, da su obadvi riči dobre, no klup je kajkavski (i čakavski), a klupa je štokavski.

kalendar, koledar, kolendre. Maretić misli, da nije potrebno, da originalnu rič kalendar minjamo ili iskrivljujemo u kolendre.

korak u prenesenom smislu je po njemačku, na pr.: poglavar će uciniti potrebne korake. Hrvat će reci: predsjednik će se pos-  
tarati, da...

## D O D A T A K

## H I Ž A D R A Š K O V I Ć

## T r a g e d i j a u 4 č i n i

II. Č i n

(Mjesto: Draškovićeva zadnja hiža, kao u 1. činu; samo još postelja u pozadini sa smrtno bolesnim starim ocem. - Vrime: konac augusta 1944.)

1. KIP. (Osobe: u postelji na smrt betežan stari otac. K njemu dođu susjeda Bare, kuma Anice i Katica, sestra Anice)

BARE (susjeda i kuma Anice dođe nutar, noseći čašu mlika ide k stelji): Kako vam ide, susjed? Ste žajni? Ovo vam je malo mlika!

STAROTAC (teško diha. Susjeda mu zdigne glavu i drži k usnicam čašu. Ali starac jedva okusi mliko. Kad opet spusti glavu, teško zdahne): Hja... (teško diha i dalje).

KATICA (dođe nutar s utrnjakom u ruki): Kako im je?

BARE (još kod stelje): Ne dobro. Bolje, da bi je Bog k sebi zeo

KATICA (stupi k stelji i počne jako glasno): Starotac, me poznate?

STAROTAC (ukočenim pogledom gleda u daljinu i samo zastenji): Ha?...

BARE (tihije): Vrijeda će bit konac s njimi. Već se kumaj moru ganut. Jezik bi htio, a već ne more. (Ide k stolu i zname žlice, vilice i nože)

KATICA: Oh, kad bi znali, da je Tomac, njihov ljubimac spao, puklo bi im odmah srce. (Ide takaj k stolu, da čisti žlice, vilice i nože).

BARE: Pst! Neka tako glasno govorit. Iako ne moru govorit, čut nas moru dobro. A bolje je, ako ništa ne doznaju za strahovitu tugu.

KATICA: Kako strašno turobno i nesrećno je sve ovo. Danas bi morala biti svadba Anice s Valterom. U Beču su se hotili poručit. A doma bi bilo onako suho veselje, već goščina neg pravi pir. Ar ako su stric i privoljili, pravo se nisu veselili tomu piru.

BARE (dalje čisti i redi žlice...): A sad su nastale iz pira karmine. Svega je dosta, da se pogostu gosti tuge... Ali pašćimo se! Vrijeda ćedu dojt gosti iz crikve.

KATICA (zamišljeno): Namjesto poruke rekviem za Tomaca... Kako rado bih mu bila posnašnica... Kako turoban je bio, kad je zadnji put zbogom davao domaćim... Još ni nasmijsao se nij, kad sam mu se opet ponudila za posnašnicu. Nek mahnuo je s rukom...

BARE: Sve to je neizmjereno turobno. Ali mi moramo brzo pripremit sve. (Zame pribor za jilo, naime žlice, vilice i nože) I nekoliko stolac moramo još odnesti u prvu hižu. (Ide kroz kuhinju u prvu hižu).

KATICA (počne stolce brisati): Ča će bit sada s Anicom? Je li ćedu stric i sada privoljit još u Aničino hištvo s Valterom. (Medjutim se vrati susjeda Bare iz prve hiže). Ča vi mislite susjeda? Čedu stric i sada još dopustit Anici, da se oda za Valtera?

BARE: Susjed si je svenek držao danu rič, ako je ča obećao. Ali u ovom poslu bih se čudila, kad si ju ne bu najzad zeo. Konačno, gdo će se skrbiti za Draškovićeve stan i gospodarstvo, ako ne Anica?

KATICA: Ali ja ne vjerujem, da će Anica napustit Valtera. Ona ima jako tvrdu glavu. Pak vidite, da si ga je sobom zela i na rekviem svojega brata.

BARE: No onda će morat Valter seljak nastat.

KATICA: To si znam još teže predstaviti.

BARE (nadigne uši): Čini mi se, da idu. Putna vrata su zaškripnula.

KATICA (brzo kroz kuhinju van pogleda i odmah se vrati i počne tiho): Ravno oni idu, za ke se pominamo: Anica i Valter.

BARE (brundajući, već sebi): To vjerujem, da je Valter prvi rinuo iz crikve. Njemu ne duši tamijan.

2. KIP. (K osobam 1. kipa pristupi još Anica u črnoj prateži i Valter)

ANICA (stupi nutar): Bog vam daj dijela od sv. maše.

BARE: Bog daj i siromaškim dušicam, pred svim Tomacu, da bi ga Bog zeo čim prije u nebo.



VALTER (dojde takaj u sobu): Hja, ča ćemo. Ovakov je boj. Jedan ima u njem sriću, drugi nesriću.

KATICA (ugrizljivo): Da. Sriću, ki more doma ostat, a nesriću, ki mora na front.

ANICA (odmah čuti neprijateljski smir ovih riči prema Valteru): Glej - glej! Otkada si tako i ti proti Valteru?

VALTER: Daj joj mira. Odakle bi mogle znat ovakove šmrke, kakova je redarska služba. Ki je na policiji, je svenek na frontu. Još i onda, kad je mir.

KATICA (podrugljivo): Ča ti ne veliš? Pak ako sam i šmrka od tebe se ne dam useknuti.

VALTER: Ča ti misliš, da ja ne bih volio bit na frontu, kade se tako lako avanžira i zaslužu medalje.

KATICA: Zač se ne javiš za front, ako misliš, da bi ti onde tako lipo išlo.

ANICA: Ta bi morao bit zaista zjalav, ki bi se sam na front javio.

KATICA (otpravi se van u kuhinju za tetom Barom, ka je jur prije ostavila hižu): Ne boj se Anica. Valter nikad ne će bit tako zjalav, da se sam javi za front.

3. KIP. (Anica i Valter sami sa starim ocem).

VALTER (jadovito): Vidiš, kako zahadja s manom tvoja rodbina. Jedan mi još ni ruke ne da, drugi me na bok pogleda. A ova gnjida mi se još i ucira.

ANICA (pomirljivo): Ali Valter, ča značu već nam ti škuri pogledi i ugrizljive riči. Važno je danas već nigdor ne more razlučit.

VALTER (iskajući cigaretu u svojem žepu odgovori podrugljivo): Razlučit ne. Ali na ta lica sam znatiželjan, kad poštovana rodbina dozna našu veselu vist.

ANICA (ne poslušajući zadnje riči Valtera ide k postelji staroga oca): Zdravi bili stariotaci! Me poznate?

STARIOTAC (gleda tupo mutnimi očima u daljinu i zastenji): Ha?...

ANICA: Ne da se s njimi pominat. Ide im jako čemerno. (Zagleda Valtera, ki si je međjutim zapalio cigaretu) Za volju Božju, Valter! Tako to si ne ćeš u hiži jednoga ovako teškoga betežnika zapaliti.

VALTER (nestrpljeno mahne): Hm, ča to već njim škodi. I tako ćedu vrije- da zaglaviti.

ANICA (razočarano): Valter, kako moreš tako mraznu rič reć? Ča ne znaš, da su bili oni jedini, ki su me u onoj strašnoj noći u obrambu zeli. VALTER: Ču im bit još ekstra zahvalan zato? S kakovim pravom te proganjaju i ti prepovidaju vaši, da se za onoga odaš, koga ljubiš?

ANICA (turobno): Vidim, da ti nikad ne ćeš razumit mojega oca. A ravno sada bi to bilo tako potribno, da se razumite.

VALTER (ide k Anici i objami ju): Daj mira, Anica! Sad nam je već svejedno, ča tvoj otac misli ili hoće. Sad nas već nigdor ne more razlučit!

ANICA (plašljivo): Ali kako ću ja to povidat ocu i majki?

VALTER: To već ne će bit tako teško, kot je bilo polamat volju tvoga gizdavoga oca. K tomu je bilo potribno frtalj ljeta skoro. A reć mu, kako se s nami stoji, to je posao jednoga hipca.

ANICA (strgne se iz zagrlaja): Korake čujem, nigdor ide nutar.

4. KIP. (Anica, Valter i majka Anice)

MAJKA (stupi nutar zaplaćenimi očima, u ruki molitvene knjige i žepni rubac. Najprije ide k stelji staroga oca, da ga pozdravi): Bog vam daj dijela, otac. (Zdahne i počne se plakati) Oj kad bi vi znali za našu nesriću, oj tužni, tužni Braškovićeve stan. Oj, ča se je nam stalo!

ANICA (skoči k majki, objami ju i tiši ju) Pst! Majka! Nekate tako glasno zdihavat. Strahota bi bila, ako vas čuju i razumu stariotac.

MAJKA (pokusi najzad držati plač, ide od stelje k Anici, vrže na nje ramen ruku i potegne ju k sebi): Strašno, strašno je, ča je ov stan i našu obitelj doseglo. Anica, drago dite, bud nas ne ćeš sad i ti ostavit?

VALTER (hladno s cigaretom u ruki): Hja, Anica ne more bit za nesriću. Njoj i sada ostaje pravo, da si budućnost redi, kako joj srce diktira.

ANICA (prekine Valtera nestrpljeno): Zato ćemo se još pominat. Majka, ja se moram i tako s vami osebno pominat. Moram vam nešto povidat.

MAJKA (briše si oči od suz, zagleda u ruki Valtera cigaretu): Ti ovde kuriš? Kako moreš ovde kurit? Ča ne vidiš kako čemerno je staromu ocu?

VALTER (nemarno): Ali staromu ocu je već svejedno, je li ja kurim ili ne.

MAJKA (energično i srdito): Ugasi odmah tu cigaretu! Joj vam, ako to moj muž vidi! On sam jur tajedne dugo ne kuri u ovoj hiži, znajuć, da dim škodi ocu. A ti si ovde prez pitanja zapališ, kot kad bi bio jur gospodar ovde.

VALTER (brundajuć ide van): No onda idem van. Kot vidim, ovde sam danas svakomu nek na putu. Bolje, da ni došao ne bih bio.

#### 5. KIP. (Stariotac, Anica i majka)

MAJKA (za Valterom, ki je jur van prošao): No pak skoro je istina, bolje da si Valtera ne bi bila doprimila sobom. Otac će ga danas teško podnašat.

ANICA: Ali, majka, ja nisam mogla drugačije. Konačno ste privoljili, da se skupa zamemo.

MAJKA: Da, ti si to isilila i danas bi bila vaša poruka. Ali vidiš, kakova strahota se je medjutim stala, kad je tvoj brat spao na frontu.

ANICA: Ali zbog toga mi to ne morete sada prepričit hištvo s Valterom!

MAJKA: No, ja ne znam, ča će sada tvoj otac učinit. Gdo će naše gospodarstvo djelat?

ANICA: Majka, je vam moram ravno to povidat: bar kako bude, moj vez s Valterom se već ne da preminut.

MAJKA: Oh, ta tvoja tvrda buča! Izvojevala si sebi, da se moreš odati za Valtera. Pak još na kakov način! To zaista nije bilo lipo!

ANICA: Ja znam, da sam vam strašnu bol uzrokovala, kad sam na protuliće došla iz Beča. Ali ja nisam mogla drugačije. Ja ljubim Valtera i za ovu ljubav sam pripravna sve aldat.

MAJKA: Dite moje, ljubav zna biti slipa. Ja se bojim, da ćeš se još jednouch morat kajati za ovu slipotu.

ANICA: Nikad ne majka. Uz Valtera ću bit srićna za svenek.

MAJKA (žuko): No, početak nij kazao čuda sriće. I otac nikad ne bi bio privoljio, ako ne dojdeš s tim, da si noseća. Ali ja jur vidim, da to ne more bit istina. Nij li tako?

ANICA: Da majka! Ali ja si nisam znala drugačije pomoć. Majka, oprostite mi tu laž, s kom sam vam toliko tuge uzrokovala.

MAJKA: A stoprv tvojemu ocu! Kako gizdav je bio on na te i na tvoje divojačstvo i lipotu. Ta tvoja nesrićna laž ga je čisto slomila.

ANICA: Meni je žao, ali prez toga on nikad ne bi bio dopustio, da se odam za Valtera.

MAJKA: Ne znam, je li ne će otac sada najzad potegnut svoju rič.

ANICA: Otac toga već ne more.

MAJKA: Zač ne? Ako Valter ne će nastati seljak i se ne će zeti za naše gospodarstvo, onda ne preostaje drugo.

ANICA: Cijelo vrime vam to kanim razložiti, zač to ne ide već. Ali ne dajte mi do riči dojt.

MAJKA: Korake čujem. Muži idu. Sigurno otac ide nutar pogledat.

#### 6. KIP. (Stariotac, Anica, majka, otac i stric Miho, otac Katice)

STRIC: Dobar dan, Bog vam daj dijela... Kako ide s ocem?

ANICA: Čini mi se, da su zaspali.

MATI: Mislim da ne hte već dugo.

OTAC: Bolje je da umru, da naše tuge i nesriće ne čuju nit ne vidu.

MAJKA: Na smrt smo je pripravili. Čer smo je i uljevat dali. Onda su bili još pri sebi.

STRIC: Povidala mi je naša Katica. Bio sam ravno otavu kosit, drugačije bih bio došao i ja.

MAJKA: Hodi, Anica, mi moramo u kuhinju pogledat, je li je sve pripravno za objed. Ostante vi dokle uz oca. (Majka i Anica idu u kuhinju)

7. KIP. (Stariotac i brati Jure, otac Anice i Miho, otac Katice)

MIHO (stric): Brate, znam, da te je strašna nesrića dosegla. Tomi je bio dobar sin. A stoprv seljak bi bio, kakovomu ne bi bilo para u kotaru.

JURE (OTAC): (tužno i žuko): Muči. Miho! Neka mi srca još jače razbijat! Ča je bio moj sin vridan, nigdor ne zna bolje, neg ja sam

MIHO: Pst! Tihije, da ne zbudimo oca.

JURE: Ne vjerujem, da ćedu se oni još zbudit. U nji jur drinlje smrt. (Zdahne.) Da bi nek mogli zaspat prez tuge, a ja s njimi.

MIHO: Neka grišit, Jure! Žitak mora dalje pojti, bar ča nam se goda.

JURE (gorko): Dalje? Ali kako? Čemu? Za koga?

MIHO: Pak imaš još kćer Anicu.

JURE (tužno mahne s rukom): Imao sam ju... Ta me je prvo rasturobila, neg smrt sina.

MIHO: Anica je sada jerb Draškovićeve hiže. Jedini jerb. Najdi si dobroga zeta. A tomu potepuhu Matuški pokaži vrata. Ta nij za Draškovićeve stan.

JURE (jedno vrime muči i lomaće s glavom): S Anicom se ne da pominat. Ima strašno tvrdu glavu, kot mi svi Draškovići. Znaš, da si i ja nisam dao od moje majke zapovidat, kad sam se ženio.

MIHO: Ali to je bilo ča drugoga. Sad ne smiš popustit! Bih joj ja znao zapovidat, kad bi bila moja kćer!

JURE: Prepovidat joj ga neću. Jur zbog špota ne. Ali Beč ću obadvim škresat. Svezat ću je na grunat. Ja se ne ću mučit za nje. Neka se sami muću! MIHO (po kratkoj pauzi): Ali ča će bit s našom hižom? Ona to ne more nosit ime Matuška, ime jednoga potepuha?

JURE (srdito): Ča mi to sad govoriš? Ja to ne morem iz smrti zbudit mojega spaloga sina? A snjegovom smrćum je naše ime zlišano za uvijek na našem stanu.

MIHO (pomirljivo): Utiši se! Sad još nij zato vrime. Ali kad se umiriš jednoč kašnje ćemo se moć zato još pominat.

JURE (žuko): Ča ovde već hasni kakov pominak?

MIHO: Gdo zna? More bit se još najde ki Draškovič za tvoju Anicu.

JURE (gorko i porugljivo): Misliš, da će si ki grof ili gor knez Draškovič dojti po moju osranoćenu kćer?

MIHO (suh): Ne moraš odmah na grofe mislit. I ja imam dva sine Draškoviće.

JURE (zalikne se): Ča s tim kaniš reć, Miho?

MIHO: No ništ! Ja sam si nek tako premišljavao, kako bi mogli spasiti našoj hiži ime Draškovič. Znan, da se zato danas još ne dostoji pominat. No ali kad se ov prokleti Matuška jur danas toliko osniće oko našega poštenoga stana, moran se van vozit... Bolje zaran nek prekasno. Ča bi rekao, brate tomu, kad bi si Anica zela jednoga od mojih sinov?

JURE (sav presenećen): Ali za volju Božju, Miho, kako moreš dojti na ovakovu nisao? Bratić i sestrice u prvom koljenu... To je nemoguće!?

MIHO (suh): Sve je moguće. Nek mora se pravi put najt. Ne hte bit prvi bratići, ki su se poručili.

JURE (odlučno): Ne, to ne ide na nijedan način! Tu misao si zbij iz glave!

MIHO (razočarano): Kako misliš. Ja sam hotio nek dobro za naš stan.

8. KIP. (Stariotac, otac Jure, stric Miho, susjeda Bare, Valter i Anica)

SUSJEDA (stupi nutar): Hodte nuži gosti su jur u prvoj hiži i supa je na stolu, noremo počet jist.

STRIC MIHO: K ovako tužnomu događaju se ne bi trebala načinjati gošćina.

OTAC (JURE): Za svakim pokojnim se držu karmine. Zač ne za mojim sinon? Pak i tako je svega dosta, kad smo se redili na skroman pir, ki bi bio ravno danas.

VALTER (s Anicom skupa stupi pri zadnji riča oca nutar) Oprostite, da Vas prekinem, ali Anica i ja Vam moramo nešto povidat.

OTAC (neugodno presenećen): Ja mislim, da danas nij još čas, da se za Vaš posao pomnimo. Sad morate dočekat, da se završi vrime žalovanja za Tomom. Tako ćeš imat i vrimena (obrne se prema Valteru), da si premisliš, je li ćeš se zet za naše gospodarstvo.

VALTER (začudjeno): Ja da nastanem paor? Kamo mislite? Nisan se norih gliv, da idem paoriju djelat, kad u mojem zvanju laglje zaslužavam.

OTAC: Onda ti izjavljam, da nikad ne ćeš nastat moj zet.

VALTER: Ne da ne ću nastat, neg jur sam vaš zet!

OTAC (presenećeno gleda u Valtera, onda u Anicu): Ča to kani značit?

ANICA (počne plašljivo jecajuć): Dragi otac, ravno to smo vam došli povidat, da smo se mi jur čera poručili.

STRIC (skoči najper): I u crikvi?

OTAC (teško, u glasu je ćutiti grozeću buru, ka se zdiže u njem): Je to moguće?

VALTER: Ništa lagljega na svitu. Pisanja su bila sva u redu. Nek svi-doke smo si morali posudit.

OTAC (probleđi i počne teškim, ali sve oštrijim glasom): Ovako ča ste išli učinit? Pirovat na smrtnu vist nojega sina! Marš van iz nojega stana! (Na vikanje doteču nutar, najka, susjeda i Katica i susjed).

ANICA (PADE NA KOLJENA pred oca): Oprostite nam otac!

OTAC (u još većoj srditosti kriči): Tvoj brat mrtav leži na frontu. A ti se ideš odavat za ovoga potcpuha. Ti sramnjača. Tvoje ponašanje ne je već pogodilo, neg smrt sina. Ranaj mi se i ne prekorakni već ovoga praga!

9. KIP. (Iste osobe).

STARIOTAC (zdigne se na stelji): Tišat! (U smrtnom delirijumu gleda na vrata) Naš Tomac ide! Pustite me k njemu! (Žene skoču k stelji).

MATI (Za volju Božju, drž'te je, ar ćedu si ča stvorit!

STRIC: Umirite se otac!

STARIOTAC: Pustite me k mojemu Tomiju! Na bijeli konji se je dovezao po me. Ča ne vidite, kako me zove!

OTAC: Otac, ča to govorite? Za kakove konje? To Vam se je nek sanjalo!

SUSJEDA (držeci starogaoca za ramen) Umirite se, nigdor nij došao!

STARIOTAC (još jače kriči hoteći se istrgnut iz ruk, ke ga držu): Tomi! Hodi, oslobodi me od ovih haranijov. Ovi ništ ne vidu, nit ne čuju! Hodi! Ovi ne kanu va uzu! Oslobodi me! Drži još najzad te bijelo konje! Ja kanim s tobom!

SUSJEDA: Muži pomoz'te, ja ga već ne morem držat!

SUSJED (skoči k stelji): Bludi im se, ovo ne će imat dobroga konca!

OTAC: Oče, poslušnite, Tomija nij ovde!

STARIOTAC (pogleda okolo strašno raširenimi očina i po pauzi polako veli): Ja dobro znam, kade je Tomi. On je po me došao. Ja moram s njim!

STRIC: Moradu sunnjit, ča se je stalo, ili su ča čuli.

MATI (Videći, da staroga oca brzo ostavljaju moći): Dajte brzo sviću!

STARIOTAC (povali se najzad i zdahne muklim jezikom): Znao sam Tomi, da ne ne ćeš ostavit, da ćeš dojt po me. Sad smiš pognat konje! Sad sam jur kod tebe... (teško dihanje, sve redje, sve neredovitije. Konačno prestane dihanje).

SUSJEDA: Umrli su. Bog in daj vječni pokoj. SVI: Amen.

MATI: Molino za nje! (Svi se pokleknu. Medjutim se spusti zastor)

(Konac 2. čina.)

## DRAGIM NAŠIM ŠTITELJEM

Našim štiteljem nosimo drugi broj "Glasa" u 1958 godini i nadamo se da će i ovaj broj biti koristan za daljni kulturni razvitak nas Hrvata u Gradišću. Naš je posao zaista težak i skopčan sa svim mogućim poteškocama, no tim više vjerujemo mi u ispravnost i cilj našega puta. Zato molimo sve naše stioce i prijatelje, da nas istinski pomažu, kako bi nama bilo lakše uredjivati ovaj list i kako bismo mi mogli biti čim korisniji za očuvanje i daljne proširivanje hrvatske misli i kulture u Gradišću. Naše zastupnike posebno molimo, da podjele "Glas" medju štitelje i da nam po mogućnosti jave adrese naših stioća.

Ovim se putom srdačno zahvaljujemo gosp. Matu Kirchknopf za njegov dar "Glasu" od 100 šilinga.

Sa srdačnim pozdravima!

Martin Prikosović

.....

Pošta se šalje na naslov: Martin Prikosović, Beč 16.  
Paletzg. 17/2/3.

Pretplata se šalje u "Österreichische Länderbank A.G."  
Wien, PS-Kto. 6.447. Kroat. Akademikerklub. Kto. 705369.

Vlasnik i izdavatelj: Hrvatski akademski klub

Urednici

Martin Prikosović  
Stjepan Šulek

Mišljenje pisca ne mora se slagati s mišljenjem urednika.

Pojedini broj iznosi 4 šilinga, a godišnja pretplata 15 šil.